

Kommittédirektiv

Nationell samordning för att motverka brottslighet i samband med idrottsarrangemang 2011:22

Dir.

Beslut vid regeringssammanträde den 24 mars 2011

Sammanfattning

En särskild utredare ska - i egenskap av nationell samordnare - löpande lämna förslag till hur brottslighet i samband med idrottsarrangemang kan motverkas. Utredaren ska också medverka till en förbättrad samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer på central, regional och lokal nivå. Arbetet ska bland annat baseras på erfarenheter från utarbetandet av den strategi mot våld inom fotboll och ishockey som tagits fram under ledning av landshövdingen i Stockholms län.

Utredaren ska bl.a.

- med utgångspunkt i befintlig lagstiftning medverka till att ansvarsfördelningen mellan berörda parter klarläggs och att samverkan och uppföljning av de insatser som görs nationellt, regionalt och lokalt förbättras,
- verka för en likformig modell för informationsutbyte,
- analysera - och vid behov lämna förslag till - vad som krävs för att idrottsarrangemang ska kunna genomföras på ett tryggt och trivsamt sätt och vad bruket av alkohol, narkotika och dopningsmedel har för betydelse för brottslighet i samband med idrottsarrangemang,
- göra en bedömning av den idrottsrelaterade brottslighetens omfattning, orsaker och struktur, och

- ta initiativ till och medverka vid möten där brottsförebyggande insatser i samband med idrottsarrangemang tas upp för att informera om det pågående arbetet.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2013.

Insatser för att motverka brottslighet i samband med idrottsarrangemang

För att förstärka skyddet mot brottslighet inne på och utanför idrottsarenor infördes den 1 juli 2005 lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang (tillträdesförbudslagen). Enligt lagen kan en person förbjudas att få tillträde till och vistas på inhägnad plats huvudsakligen avsedd för idrottsutövning när idrottsarrangemang anordnas på platsen av en idrottsorganisation (tillträdesförbud). En förutsättning för att ett sådant förbud ska få meddelas är att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att personen kommer att begå brott under idrottsarrangemanget och brottet är ägnat att störa ordningen eller säkerheten där. Den som bryter mot ett tillträdesförbud döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Tillträdesförbud beslutas av allmän åklagare.

Enligt lagens ursprungliga utformning fick en fråga om tillträdesförbud tas upp enbart på ansökan av den idrottsorganisation som anordnar det eller de idrottsarrangemang som förbudet avses skydda eller av specialidrottsförbundet inom Sveriges Riksidrottsförbund för den aktuella idrottsverksamheten.

Den 1 april 2009 gjordes en ändring i tillträdesförbudslagen som innebär att även polismyndighet har rätt att ta initiativ till en fråga om tillträdesförbud. Vidare har åklagare getts möjlighet att meddela interimistiska (tillfälliga) tillträdesförbud i avvaktan på att ett ärende om tillträdesförbud slutligt avgörs. Härigenom kan den som befaras begå ordnings- eller säkerhetsstörande brott under ett idrottsarrangemang omedelbart meddelas ett tillträdesförbud. Ett interimistiskt tillträdesförbud får gälla i högst fyra veckor.

Samtidigt infördes i ordningslagen (1993:1617) straffsanktionerade förbud mot att inneha eller använda pyrotekniska varor, att obehörigen beträda en spelplan och att kasta in föremål på en spelplan.

Trots den skärpta lagstiftningen begås alltså brott i samband med idrottsarrangemang, främst inom fotboll och ishockey. Det kan röra sig om slagsmål inne på arenan, ordningsstörningar runt arenan eller skadegörelse på transportmedel, närliggande restauranger och butiker. Idrottsrelaterad brottslighet sker också vid andra tidpunkter och på andra platser än i anslutning till själva idrottsarrangemangen. Bruk av alkohol, narkotika och dopningsmedel är en bidragande orsak till att t.ex. oplanerat våld kan uppstå. Till detta kommer de hot som riktas mot t.ex. spelare, domare och andra funktionärer samt representanter för klubbarna (t.ex. styrelseledamöter). Berörda myndigheter och organisationer samverkar därför i dag centralt, regionalt och lokalt i olika arbetsgrupper och har även bjudits in till möten i Regeringskansliet för att gemensamt diskutera vilka insatser som görs och bör göras för att motverka brottslighet i samband med idrottsarrangemang.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har haft regeringens uppdrag att presentera en kunskapssammanställning om framgångsrika strategier och metoder nationellt och internationellt för att minska förekomsten av ordningsstörningar i samband med idrott. I uppdraget ingick även att föreslå insatser som kan förbättra samordningen mellan de olika aktörerna på alla nivåer. Brå har i sin rapport *Strategier mot fotbollsrelaterade ordningsstörningar – En kunskapssammanställning* (2008:20) bland annat föreslagit att regeringen utser en huvudman som utreder och skapar en nationell åtgärdsplan mot fotbollsrelaterade ordningsstörningar och som verkar för att planen genomförs.

Under ledning av landshövdingen i Stockholms län har myndigheter och ett stort antal organisationer i stockholmsregionen enats om en strategi mot våld i samband med fotboll och ishockey. Strategin innehåller ett gemensamt mål för arbetet och konkreta åtgärder som berörda parter är beredda att ansvara för. En exekutivkommitté som utsetts av parterna har i uppdrag att ansvara för att denna överenskommelse följs. Konferenser och seminarier har också anordnats i andra delar av landet.

Rikspolisstyrelsen har i Samverkansrådet mot idrottsrelaterad brottslighet lett ett arbete med en gemensam utvärdering av hur tillträdesförbudslagen har tillämpats efter det att vissa förändringar gjordes i lagen den 1 april 2009. Utvärderingen – som redovisades i april 2010 – visar på vissa brister när det gäller tillämpningen av lagen.

Uppdraget att skapa en nationell samordning

Utgångspunkter

En särskild utredare ska - i egenskap av nationell samordnare - löpande lämna förslag till hur brottslighet i samband med idrottsarrangemang kan motverkas. En utgångspunkt ska vara att tillträdesförbudslagen eller anknyttande bestämmelser inte ska förändras. Utredaren ska också medverka till en förbättrad samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer på central, regional och lokal nivå. Arbetet ska bland annat baseras på erfarenheter från utarbetandet av den strategi mot våld inom fotboll och ishockey som tagits fram under ledning av landshövdingen i Stockholms län. Även det utvecklingsarbete som skett inom andra regioner ska tas tillvara. Rikspolisstyrelsens inriktningsarbete mot idrottsrelaterad brottslighet ska också beaktas.

En generell utgångspunkt för en nationell samordnare är att myndigheter och idrottens organisationer är fria och självständiga. Utredaren ska inte ta över det ansvar som berörda myndigheter och organisationer har i dag.

Var går gränsen mellan olika aktörers ansvarsområden?

Vid brottslighet i anslutning till idrottsarrangemang finns det ibland brister i samverkan mellan olika aktörer. Det kan vara fråga om vem som anmäler ett brott eller vilken information som behöver förmedlas inför en match.

Utredaren ska med utgångspunkt i befintlig lagstiftning medverka till att ansvarsfördelningen mellan berörda parter klarläggs och att samverkan och uppföljning av de insatser som görs nationellt, regionalt och lokalt förbättras. Utredaren ska vid behov lämna förslag till insatser som kan bidra till att minska brottsligheten i samband med idrottsarrangemang.

Hur bör informationsutbytet mellan berörda aktörer utformas?

I samband med idrottsarrangemang främst inom de stora lagidrotterna reser ett stort antal supportrar från hemorten till den plats där matchen spelas. Arrangören och polisen kan därför behöva information om antalet tillresande som beräknas besöka arrange-

manget och på vilket sätt de förväntas resa för att kunna underlätta inpasseringen till arenan och hålla isär supportergrupper.

Utredaren ska klarlägga hur informationsutbytet sker i dag mellan idrottsarrangörer och polisen inför idrottsarrangemang och verka för en likformig modell för informationsutbyte. Utredaren ska också föreslå hur transportföretag som anlitas för transport av supportrar före och efter en match involveras i den gemensamma planeringen.

Trygghet och trivsel på arenorna

Ett minskat publikunderlag vid matcher i de högsta divisionerna inom fotboll och ishockey anses till viss del bero på olämpligt beteende hos vissa supportrar och även på otrivsamma yttre miljöer.

Utredaren ska analysera och vid behov lämna förslag till vad som krävs för att idrottsarrangemang ska kunna genomföras på ett tryggt och trivsamt sätt. Arrangörer av idrott ska uppmuntras att utforma sina arrangemang så att trygghet och service sätts i centrum gärna i samverkan med supporterföreningar. Utredaren ska analysera vad bruket av alkohol, narkotika och dopningsmedel har för betydelse för brottslighet i samband med idrottsarrangemang. Arrangörerna ska även uppmärksammas på betydelsen av en drog- och alkoholfri miljö genom en ansvarsfull alkoholservice och efterlevnad av marknadsföringsbestämmelserna.

Behov av forskning och ökad kunskap

Brottslighet i samband med idrottsarrangemang har ändrat karaktär under senare år. I takt med att säkerhetsarbetet inne på arenorna förbättrats har problem i stället uppstått på andra platser och vid andra tidpunkter.

Utredaren ska göra en bedömning av den idrottsrelaterade brottslighetens omfattning, orsaker och struktur. Bland annat ska utredaren göra en bedömning av vilka skador (t.ex. fysiska, ekonomiska och idrottsmässiga) brottslighet i samband med idrottsarrangemang orsakar och skadornas omfattning.

Sprida kunskap om goda exempel

Flertalet problem i samband med stora idrottsarrangemang, främst tävlingsmatcher i fotboll och ishockey, uppstår i storstadsregionerna. Det innebär att en kompetens om förebyggande åtgärder m.m. har byggts upp i storstäderna och att denna kompetens saknas på mindre orter.

Utredaren ska ta initiativ till och medverka vid möten där brottsförebyggande insatser i samband med idrottsarrangemang tas upp för att informera om det pågående arbetet. Goda exempel på framgångsrika projekt och metoder runt om i landet ska tas till vara och förmedlas vidare.

Internationell samverkan

Utredaren ska medverka till att samverkan sker i linje med Europeiska konventionen (CETS No:120) av den 19 augusti 1985 om läktarvåld och olämpligt uppträdande vid idrottsevenemang och särskilt vid fotbollsmatcher. Utredaren ska också analysera hur det brottsförebyggande arbetet i samband med idrottsarrangemang är organiserat och utformat i övriga nordiska länder.

Konsekvensbeskrivningar

De ekonomiska konsekvenserna av lämnade förslag ska analyseras och förslag på finansiering ska lämnas om kostnadsökningar blir aktuella. Om förslagen berör statsbudgeten ska finansiering föreslås inom berörda utgiftsområden. Kostnadsredovisningen ska vara uppdelad på de delar som utredaren bedömer ska ingå i en effektiv brottsförebyggande verksamhet i samband med idrottsarrangemang, exempelvis forskning, information och utbildning.

En bedömning ska göras om krav på mer generaliserande metoder och rutiner kan bli en belastning för mindre föreningar och distrikt samt hur de påverkar olika idrotter.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samråda med idrottens centrala organisationer och lokala föreningar, supporterorganisationer, kommuner, polis, Åklagarmyndigheten, Brottsförebyggande rådet, privata arenaägare, transportföretag och andra berörda aktörer. Särskild samverkan ska ske med den exekutivkommitté mot våld och brott i samband med fotboll och ishockey som leds av landshövdingen i Stockholms län och med Samverkansrådet mot idrottsrelaterad brottslighet vid Rikspolisstyrelsen. När det gäller frågor om behandling av personuppgifter ska utredaren samråda med Datainspektionen och när det gäller alkoholserving och tillsyn enligt alkohollagen ska utredaren samråda med länsstyrelserna.

Utredaren ska fortlöpande informera Regeringskansliet om arbetet och lämna förslag till hur brottslighet i samband med idrottsarrangemang kan motverkas.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2013.

(Kulturdepartementet)

Genomförda samrådsmöten m.m. (i kronologisk ordning)

Nedan redovisas de samrådsmöten m.m. som har genomförts sedan jag började som nationell samordnare den 17 november 2011 och fram till och med februari 2013. Vidare redovisas de möten som är inplanerade i mars och framåt. Naturligtvis genomfördes också ett antal samrådsmöten under den tid Per Unckel var nationell samordnare. Flera av dessa möten redovisas i delbetänkandet *Mindre våld för pengarna* i kapitel 7.1.

2011

Möte med aktörerna i Östergötlands län den 21 november

Möte med justitieministern och idrottsministern den 22 november

Information om uppdraget med Sveriges kommuner och landsting (SKL)/-Kultur- och fritidsberedningen den 24 november

Information om uppdraget i samband med seminarium ”Pengar och idrotten” den 24 november

Möte ang. forskningsläget med Aage Radmann, Malmö Högskola den 28 november

Möte med aktörerna i Örebro län den 29 november

Deltagande i Svenska Fotbollförbundets (SvFF och Svensk Elitfotbolls (SEF) säkerhetsdagar den 4–6 december

Möte med Victor Capel, ordf. i Svenska Fotbollssupporterunionen
den 6 december

Möte med Svenska Hockeyligan och AIK och Djurgården
Ishockey (ordf.) den 8 december

Förmöte inför ishockeyderbyt mellan AIK och Djurgården den
8 december

Möte med Länsstyrelsens jurister den 12 december

Möte med Karina Hellrup, RPS den 19 december

Möte med Charlotte Ingvar Nilsson m.fl., Kulturdepartementet
den 20 december

Möte med Aage Radmann, Malmö Högskola den 21 december

Deltagande i Kick Off för projektet ”Stå upp för fotbollen” den
21 december

Ishockey Djurgården – AIK den 22 december, förmöte, match,
eftermöte

2012

Möte med Supporterpolisen Östergötlands län i Linköping
den 9 januari

Möte med aktörerna i Skåne län den 10 januari

Möte med Länsstyrelsens jurister den 11 januari

Planeringsmöte den 17 januari inför hockeyderbyt i Stockholm den
26 januari

Möte med Svenska Fotbollsförbundets säkerhetsgrupp den
12 januari

Besök hos polisen i Södertälje den 13 januari

Möte med aktörerna i Västra Götalands län den 18 januari

Ishockey Linköping – Djurgården den 19 januari, förmöte, match, eftermöte

Möte med Exekutivkommittén i Stockholm den 25 januari

Ishockey AIK – Djurgården den 26 januari, förmöte, match, eftermöte

Deltagande i båtkonferens med Stockholmsalliansen (tre fotbollsklubbarna) den 28–29 januari

Möte med RF, Rolf Jönsson den 30 januari

Möte med Tommy Ohlström, ordf. i Riksidrottsförbundets (RF) grupp mot läktarvåld den 30 januari

Ishockey AIK – Växjö Lakers den 31 januari, förmöte, match

Ishockey Djurgården – HV 71 den 2 februari, förmöte, match

Två möten med olika aktörer på den nationella nivån inom polisen på RPS den 3 februari

Möte med Chefen för Operativa avdelningen vid Stockholmspolisen den 3 februari

Möte med Länsstyrelsens jurister den 3 februari

Första planeringsmötet den 7 februari inför ishockeyderbyt den 16 februari

Möte med Generaldirektören för Brottsförebyggande rådet (Brå) den 13 februari

Möte med Karl-Åke Pettersson, Stiftelsen Tryggare Sverige, den 14 februari

Möte med Daniel Forsberg, SAAB den 15 februari

Ishockey Djurgården – AIK den 16 februari, förmöte, match, eftermöte

Möte med Nationella Samverkansrådet den 17 februari

Deltagande i poliskonferens i Östergötland den 22 februari

Möte med Svenska Ishockeyförbundet den 27 februari

Möte med kulturministern den 27 februari

Möte med RF:s supportergrupp den 28 februari

Ishockey Djurgården – Linköping den 28 februari, förmöte, match

Deltagande i poliskonferens i Östergötland den 29 februari

Möte med RF den 1 mars

Möte med Aage Radmann, Malmö Högskola den 1 mars

Ishockey Djurgården – MODO den 3 mars förmöte, match

Möte med Riksidrottsstyrelsen den 7 mars

Möte med David Lega, RF den 8 mars

Deltagande i fotbollens säkerhetskonferens den 12 mars

Möte med aktörerna i Västernorrlands län den 19 mars

Möte med Rikskriminalpolisens ledning den 22 mars

Deltagande i SvFF:s och SEF:s besiktning av arenor i Norrköping och Åtvidaberg den 26 mars

Möte med RF:s supportergrupp den 27 mars

Möte med Sveriges Bryggerier den 28 mars

Möte i Östergötland om våld i samband med idrottsarrangemang den 28 mars

Möte med Riksidrottsförbundet den 29 mars

Ishockeyslutspelet AIK – Skellefteå den 1 april, förmöte, match

Möte med Mikael Santoft, SvFF och Tommy Ohlström, RF den 2 april

Förmöte den 4 april inför matchen AIK – IFK Göteborg den 12 april

Ishockeyslutspelet AIK – Skellefteå den 5 april

Fotboll Djurgården – Sundsvall den 8 april, förmöte, match, eftermöte

Möte med Svenska Ishockeyförbundet och Svenska Hockeyligan den 10 april

Möte med ordförandena i AIK:s, Djurgårdens och Hammarbys supporter-klubbar den 10 april

Delbetänkandet lämnades till idrottsministern och därefter presskonferens den 11 april

Fotboll AIK – IFK Göteborg den 12 april, förmöte, match, eftermöte

Möte med RF, Birgitta Ljung den 13 april

Möte med Tryggare Sverige den 13 april

Möte med idrottsministern m.fl. den 17 april

Debattkväll med (V), polisen, klubbar, supporterföreningar m.fl. den 19 april

Fotboll Djurgården – Kalmar den 29 april, match, eftermöte

Fotboll Helsingborg – AIK den 2 maj, förmöte, match, eftermöte

Förmöte den 3 maj inför fotbollsderbyt AIK – Djurgården den 8 maj

Möte med Krister Hammarbergh, riksdagsledamot (M) den 3 maj

Besök i England den 4–6 maj

Möte med Jakob Uddeholt, SLO Hammarby och supporterpolisen den 7 maj

Fotboll AIK – Djurgården den 8 maj, förmöte, match, eftermöte

Möte med Tryggare Sverige den 9 maj

Möte med Media International AB den 9 maj

VM-ishockey Sverige – Tyskland den 9 maj

Möte med Rikskriminalpolisen den 10 maj

Möte med landshövdingarna den 10 maj

Möte med Nationella samverkansrådet den 11 maj

VM-ishockey Sverige – Ryssland den 11 maj

Fotboll IFK Göteborg – Malmö FF den 14 maj, förmöte, match, eftermöte

Möte med Joppe Pihlgren m.fl. den 15 maj

Fotboll Superettan Hammarby – Assyriska den 18 maj, förmöte, match, eftermöte

Fotboll AIK – IFK Norrköping den 20 maj, förmöte, match, eftermöte

Möte med Brå den 21 maj

Fotboll AIK – GAIS den 24 maj, förmöte, match, eftermöte

Fotboll Hammarby – Falkenberg den 27 maj, förmöte, match, eftermöte

Möte med supporterpolisen den 28 maj

Möte inom projektet ”Stå upp för fotbollen” den 29 maj

Skydd och säkerhet den 30 maj

Möte med Göran Rickmer, Hammarby Fotboll ang. SLO den 1 juni

Möte med Stefan Alfven, f.d. Djurgården, jurist den 5 juni

Möte med säkerhetsgruppen + landskamp den 5 juni

Möte med supporterföreningar den 7 juni

Möte med exekutivkommittén den 8 juni

Fotboll Superettan Degerfors – Hammarby den 9 juni, förmöte, match, eftermöte

VM-kval i handboll Sverige – Montenegro den 10 juni

Föredragning i Kiev den 12 juni

Möte med Kulturdepartementet och RF den 13 juni inför seminariet den 11 oktober

Föredragning för SKL, Kultur- och fritidsberedningen, den 14 juni

Möte med Länsstyrelsen om alkohol och narkotika den 18 juni

Möte med IOGT/NTO den 20 juni

Överlämnade skrivelse om anmälningsplikt till justitie- och kulturdepartementet och därefter presskonferens den 26 juni

Möte med RPS (Martin Nordh) den 26 juni

Rotaryföredrag i Linköping den 27 juni

Avstämning med Tryggare Sverige ang. kartläggning den 27 juni

Planeringsmöte med Kulturdepartementet och RF inför oktoberkonferensen den 28 juni

Fotboll Malmö FF – AIK den 2 juli, förmöten

Almedalen den 3 – 5 juli, tre seminarier

Fotboll Syrianska – Djurgården den 7 juli, förmöte, match, eftermöte

Fotboll Åtvidaberg – AIK den 14 juli, förmöte, match, eftermöte

Fotboll Djurgården – IFK Norrköping den 16 juli, förmöte, match, eftermöte

Fotboll IFK Norrköping – Djurgården den 23 juli, förmöte, match, eftermöte

Möte med Svenska Fotbollförbundet, Anders Sigurdson den 25 juli

Fotboll Djurgården – IF Elfsborg den 29 juli, förmöte, match, eftermöte

Fotboll IFK Norrköping – BK Häcken den 12 augusti, förmöten, match, eftermöte

Fotboll BP – Öster den 13 augusti, förmöten, match och eftermöte

Möte med ishockeyn den 15 augusti

Fotbollslandskamp Sverige - Brasilien den 15 augusti

Fotboll Hammarby – Landskrona den 21 augusti, förmöten, match, eftermöte

Internationell fotboll AIK – CSKA Moskva den 23 augusti

Fotboll Örebro – Gefle den 24 augusti, förmöten, match, eftermöte

Avstämning/lägesrapport med Tryggare Sverige av uppdraget Kartläggning av hot m.m. den 27 augusti

Möte med länspolismästaren i Stockholm den 29 augusti

”Tydliga signaler” den 30 augusti

Ishockeyns säkerhetsmöte den 31 augusti – 2 september

Förmöte den 3 september inför derbyt DIF – AIK den 16 september

Föredrag för Branschforum den 5 september

Möte med Bandy- och Handbollförbunden den 10 september

Möte med Länsstyrelsen i AB-län om alkohol och narkotika den 11 september

Ishockey Djurgården – Almtuna den 13 september

Fotbollsderby Djurgården – AIK den 16 september, förmöte, match, eftermöte

Möte med Innebandyförbundet den 17 september

Möte med ordförandena i supporterföreningarna i Stockholm den 17 september

Fotboll BP – Hammarby den 18 september, förmöten, match, eftermöte

Säkerhetsmässan/Stockholmsmässan den 19–20 september

Möte med rikspolischefen och länspolismästarna den 20 september

Nationella samverkansrådet den 21 september

Rotaryföredrag i Söderköping den 21 september

Fotboll Norrköping – AIK den 23 september, förmöten, match, eftermöte

Fotboll Helsingborgs IF – Malmö FF den 24 september, förmöten, match, eftermöte

Möte med Basketbollförbundet den 25 september

Fotboll Åtvidabergs FF – Djurgården den 26 september, förmöte, match, eftermöte

Möte med Värmlands Idrottsförbund den 28 september

Avstämningsmöte med Tryggare Sverige den 1 oktober

Fotboll Syrianska – Malmö FF den 1 oktober, förmöte, match, eftermöte

Besök i Tyskland den 5–7 oktober

Professionell idrott den 8 oktober

Möte med Sweet Spot Sweden den 8 oktober

Föredrag om olämpligt språkbruk vid konferens med Östergötlands Idrottsförbund den 9 oktober

Projekt Tydliga signaler den 9 oktober

Seminarium om positiv supporterkultur den 11 oktober

Besök på Friends Arena den 15 oktober

Workshop om tillträdesförbud hos RPS den 17 oktober

Föredrag på Fryshuset den 19 oktober

Fotboll Kalmar FF – Malmö FF den 21 oktober, förmöten, match, eftermöte

Besök i Växjö (Myresjöhus Arena) den 22 oktober

Rotaryföredrag i Tranås den 22 oktober

Möte med Polisförbundets ordförande den 23 oktober

Medverkan i webb-TV-programmet 08 Fotboll den 24 oktober

Fotboll Malmö FF – Djurgården den 26 oktober, förmöte, match, eftermöte

Rotaryföredrag i Helsingborg den 27 oktober

Fotboll Sundsvall – IFK Norrköping den 28 oktober, förmöten, match, eftermöte

Uppföljningsmöte med Tryggare Sverige den 29 oktober

Föredrag för poliser och ordningsvakter i Jönköpings län den 29 oktober

Föreläsning vid seminarium ”Planering, genomförande och utvärdering av stora publika evenemang” den 30 oktober

Fotboll Djurgården – Syrianska den 31 oktober, förmöte, match, eftermöte

Sista allsvenska matchen på Råsunda, AIK – Malmö FF 4 november, förmöte, match, eftermöte

Möte med Mediatec m.fl. den 7 november

Möte med Petter Sätherhed om evenemangssäkerhet den 8 november

Europamatch AIK – PSV Eindhoven den 8 november

Möte med exekutivkommittén den 9 november

Möte med RF, Tommy Ohlström, den 10 november

Möte med Föreningen Svensk Elitfotboll den 12 november

Möte med Fryshuset den 13 november

Möte med säkerhetsgruppen i fotboll den 13 november

Invigning av Nationalarenan och landskamp Sverige – England den 14 november

Möte med Svenska Ishockeyförbundet och Svenska Hockeyligan den 15 november

Föredrag för OFFSÄK den 15 november

Uppföljning workshop om tillträdesförbud den 16 november

Samverkansrådet den 16 november

Deltagande i möte med Svenska Fotbollssupporterunionen/SFSU den 17 november

Möte med Tryggare Sverige den 19 november

Utbildning på Polishögskolan, evenemangs- och supporterpoliser den 19 november

Möte med supporterordförandena den 19 november

Träffpunkt Idrottsmiljö i Göteborg den 22 november

Möte om alkoholfrågor i Helsingborg den 23 november

Ishockey AIK – Linköping den 25 november, förmöte, match

Möte med studenten Nils Penton den 26 november

Möte med journalistförbundet den 26 november

Möte med Martin Nordh, RPS den 26 november

Föredrag vid utbildning av ordningsvakter i Botkyrka den 28 november

Två möten (med styrelseledamot resp. informationsansvarig i Svenska Skidskytteförbundet) vid evenemang i Östersund den 30 november resp. 1 december

Möte med Polismyndigheten i Jönköping, utsättning inför matchen HV 71 – Linköping HC den 4 december

Ishockey HV 71 – Linköping den 4 december, förmöten, match

Ishockey Djurgården – Södertälje den 8 december, förmöte, match

Projektet Tydliga signaler den 11 december

Möte med rikskriminalchefen Klas Friberg den 13 december

Möte med SSF:s ordförande Mats Taxén den 19 december

Föredrag för Sweguards och Almega den 20 december

2013

Bandy Hammarby – Västerås den 4 januari, förmöten och match

Ishockey Mora – Leksand den 5 januari, förmöten, match, eftermöte

Ishockey Brynäs – HV 71 den 8 januari, förmöten, match, eftermöte

Ishockey Djurgården – Örebro den 9 januari, förmöte, match

Möte med Norrköping Dolphins den 10 januari

Möte med Sveriges Kommuner och Landsting den 17 januari

Möte med poliskostnadsutredningen den 18 januari

Ishockey Timrå – Brynäs den 18 januari, förmöten, match

Ishockey Frölunda – Brynäs den 22 januari, förmöten, match

Möte med idrottsministern den 24 januari

Seminarium om pyroteknik den 28 januari

Föredrag i Umeå för Västerbottens Fotbollförbund den 2 februari

Landskamp i fotboll Sverige – Argentina den 6 februari

Möte med Nationella samverkansrådet den 8 februari

Oddset Hockey Games i Malmö den 9 februari

Ishockey Färjestad – Frölunda den 12 februari, förmöten och match

Ishockey MODO – HV 71 den 16 februari, förmöten och match

Möte med ordförandena i supporterföreningarna den 19 februari

Ishockey Rögle – Frölunda den 20 februari, förmöten och match

Ishockey Djurgården – Leksand den 20 februari, förmöte och match

Möte om tillträdesförbud (polisen, åklagarna, klubbar m.fl.) den 21 februari

Konferens med Tryggare Sverige (Crime victor wheel2) den 21 februari

Ishockey AIK – Färjestad den 21 februari, förmöten och match

Möte med RF, Tommy Ohlström, den 22 februari

Ishockey Luleå – Skellefteå den 23 februari, förmöten och match

Ishockey Linköping – Luleå den 26 februari, förmöten och match

Ishockey Växjö Lakers – HV 71 den 28 februari, förmöten och match

Planerade möten i mars och april 2013

Möte med rikskriminalchefen den 4 mars

Anförande kring huliganism för Västra Götalandsregionen den 6 mars

Möte med Riksidrottsstyrelsen den 8 mars

Besök på Tele2 Arena den 11 mars

Möte mer Riksidrottsförbundet, Tommy Ohlström, den 14 mars

Möte med Svenska Ishockeyförbundet (SIF) och Svenska Hockeyligan (SHL) den 14 mars

Möte med Svenska Fotbollförbundet (SvFF) den 14 mars

Bandy SM-final den 17 mars

Möte med föreningen Svensk Elitfotboll (SEF) den 18 mars

Lämna slutbetänkandet till idrottsministern och därefter presskonferens den 21 mars

Deltagande i SEF:s medlemsmöte den 22 mars

VM-kval i fotboll Sverige – Irland den 22 mars

Möte med exekutivkommittén den 26 mars

Möte med åklagarna den 10 april

Nationella samverkansrådet den 26 april

Möte med Stockholmsalliansen m.fl. sista veckan i mars alt. första veckan i april

Beställningar inför slutbetänkandet

Aage Radmann, Malmö högskola: Det svenska Firmalandskapet

Camp Sweden: Beskrivning av Camp Swedens verksamhet

IOGT/NTO: Alkoholfrågor

Fryshuset: Beskrivning av exitverksamheten och Lugna Gatan

Fyra Supporter Liaison Officers (SLO): Beskrivning av SLO-funktionen

Helsingborgs IF och Malmö FF: Utländska huliganer

Konsult: Beskrivning av Nykter Huligan

Länsstyrelsen i Stockholms län: Alkohol- och drogfrågor

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Beskrivning av det regionala arbetet mot idrottsvåld

Ordförandena i supporterföreningarna Järnkaminerna, Kärnan och Änglarna: Beskrivning av supporterföreningarnas verksamhet

Projektet Stå upp för fotbollen: Beskrivning av projektet

Riksidrottsförbundet (RF): Alkoholfrågor, arenasäkerhet, den svenska folkrörelsemodellen/stadgefrågor m.m., supporterkultur i andra sporter än fotboll och ishockey m.m.

Rikskriminalpolisen: Statistik över brottslighet och ordningsstörningar i samband med idrottsarrangemang, internationell samverkan, beskrivning av hur underrättelsearbetet i samband med idrottsarrangemang är organiserat och ev. förändringar på sikt m.m.

Rikspolisstyrelsen: Beskrivning, inkl. metodutveckling, av den särskilda polistaktiken, polisens villkorsgivning i samband med matcher, utbildningsfrågor m.m.

Stiftelsen Tryggare Sverige: Kartläggning av våld, hot och trakasserier

Stockholm Globe Arenas och Myresjöhus Arena: Beskrivning av planeringsprocessen (säkerhetsfrågor) vid byggande av nya arenor

Stockholms stad: Beskrivning av Program Supporter

Svenska Fotbollförbundet och Föreningen Svensk Elitfotboll: Arenasäkerhet, enkät att sändas ut till klubbarna, internationellt samarbete, läget i andra nordiska länder, match- och säkerhetsdelegater, SLO-funktionen, stewardsystemet m.m.

Svenska Fotbollssupporterunionen (SFSU): Beskrivning av SFSU verksamhet samt internationellt samarbete

Svenska Ishockeyförbundet och Svenska Hockeyligan: Arenasäkerhet, enkät att sändas ut till klubbarna, internationellt samarbete, läget i andra nordiska länder, säkerhetsdelegater m.m.

Svenska Skidskytteförbundet: Beskrivning av supporterkulturen inom skidskyttet

Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund: Kvinnoperspektivet

Tre f.d. huliganer: Personliga beskrivningar ”från andra sidan”

Det svenska Firmalandskapet
– rapport 2012

Aage Radmann, Malmö högskola

1 Inledning

Syftet med denna rapport är att ge en bild av det svenska firmalandskapet så som det ser ut hösten 2012. I Sverige finns det inte så mycket forskning kring huliganismen som samhällsfenomen men när huliganismen diskuteras kommer ofta de så kallade firmornas verksamhet i fokus.¹ Då firmorna verkar stå för mycket av idrottsvåldet är det viktigt att kunna kontextualisera firmakulturen utifrån svenska förhållanden, inte minst för att skapa en förståelse om vart fenomenet är på väg. I ett internationellt perspektiv finns det mycket forskning kring huliganismen, inte minst utifrån engelska förhållanden.

1.1 Disposition

I texten kommer jag först att berätta kortfattat om den internationella och engelska kontexten och i avsnitt två lyfter jag särskilt fram att det är viktigt att kunna förstå och analysera idrottsvåldet både i ett historiskt och i ett nutidsperspektiv. Idrottsvåldet, inte minst förståelsen och åtgärderna mot det, är alltid i en process. Det är en del av det aktuella samhället och måste därför förstås utifrån en aktuell omvärldsanalys.

I avsnitt tre presenteras den svenska firmascenens framväxt innan jag går in på en nulägesbeskrivning av det svenska firmalandskapet i avsnitt fyra. Analysen i detta avsnitt bygger på enkäter, intervjuer och deltagande observation. Efter nulägesbeskrivningen tar jag i avsnitt fem upp ett firmaslagsmål – ett så kallat box – från oktober 2012 för att ge ett aktuellt exempel och för att förklara några av de logiker som styr slagsmålen och lite om vilka ”spelregler” firmorna har sinsemellan.

I avsnitt sex diskuterar jag olika teoretiska perspektiv på firmakulturen och jag beaktar frågor som rör tillhörighet, identitet och maskulinitet. I avsnitt sju sammanfattas rapporten med några slutsatser och några frågor.

---

¹ En firma är en sammanslutning av män som har en uttalad våldsideologi som går ut på att söka direkt konfrontation med likasinnade grupper av män, i en idrottsklubbs namn (för en närmare diskussion kring begreppen huliganism och firmor se SOU 2012:23).

2 En internationell kontext

Det är viktigt att ha kunskap om den internationella forskningen om huliganism, dels den engelska, dels den forskning som gjorts i andra länder för att kunna gå vidare med analysen av det svenska idrottsvåldet. Utifrån ett brett internationellt perspektiv synliggörs huliganismen utifrån den kontext där fenomenet gestaltar sig.²

2.1 Taylorryporten

England har en särställning både när det kommer till att förklara huliganismens uppkomst och att föreslå lösningar på problematiken. Engelska åtgärdsförslag har genom åren haft internationella ringverkningar på den europeiska diskussionen kring huliganism. Inte minst har den så kallade *Taylor-rapporten* från januari 1990 spelat en avgörande roll både för den engelska och internationella läktarkulturen. Lord Taylor of Gosforth lade fram rapporten *Hillsborough Stadium Disaster Inquiry report* – benämnd Taylor-rapporten – efter Hillsboroughkatastrofen i Sheffield 1989, då 96 Liverpoolsupportrar miste livet i samband med en fotbollsmatch (*Lord Taylor's report on the Hillsborough Stadium Disaster* 1990). Rapportens uppgift var att kartlägga orsakerna till tragedin samt att ta fram riktlinjer för att förhindra framtida olyckor. Rapporten slog fast att huvudanledningen till olyckan var polisens misslyckande insatser. *Taylor-rapporten* blev en milstolpe i förändringen av den engelska läktarkulturen. De engelska klubbarna i de två högsta ligorna blev efter rapporten ålagda att följa många av de rekommendationer som skrevs, där några av de viktigaste åtgärderna var att införa enbart sittplatser, ta bort staketen mellan åskådarna och planen och att införa säkerhetskameror, så kallade CCTV-kameror. En nationell säkerhetsstyrka för fotboll upprättades – *National Football Intelligence Unit* – och alla arenor ålades att moderniseras. Vidare skrev Taylor att man skulle eftersträva en ökad dialog mellan klubbar, supportrar och polisen och just samverkan samt kontinuitet i det vidare arbetet kring läktarkulturen lyftes fram som något nödvändigt:

---

² För en längre internationell och svensk forskningsgenomgång kring huliganismen hänvisas till delbetänkandet *Mindre våld för pengarna* SOU 2012:23, sidorna 235–304. Rapporten finns att ladda ner gratis på www.regeringen.se

I hope /.../ I have made it clear that the years of patching up grounds, of having periodic disasters and narrowly avoiding many others by muddling through on a wing and a prayer must be over. A totally new approach across the whole field of football requires higher standards both in bricks and mortar and in human relationships.

(Taylor-rapporten 1990:23)

En helt ny inriktning med fokus på en radikal förbättring av alla elitklubbarnas fotbollsarenor samt krav på ökad mellanmänsklig kommunikation blev alltså slutsatsen av Taylor-rapporten. Även om Lord Taylor skrev att det var polisens fel så anklagades Liverpool-supportertrarna allmänt för tragedin. Bland annat skrev tabloiden *The Sun* att Liverpool-supportertrarna då tragedin inträffade var fulla, att de rånade offren, att de urinerade på polisen som försökte hjälpa till och att de misshandlade sjukvårdspersonal. Anklagelserna som riktades mot supportertrarna analyseras i en ny rapport, skriven av en oberoende panel tillsatt av den engelska regeringen, som publicerades den 12 september 2012. Rapporten som bygger på en genomgång av de 450 000 sidor med dokument som är relaterade till olyckan slår fast att alla Liverpool-fans var oskyldiga och att polis och myndigheter har försökt att mörklägga sina misstag under de 23 år som gått mellan 1989 och 2012 (hillsborough.independent.gov.uk.) Den engelska premiärministern David Cameron uttryckte regeringens ursäkt till de drabbade familjerna vid en presskonferens den 12 september 2012, dagen den nya rapporten offentliggjordes:

With the weight of the new evidence in the report it's right for me today as prime minister to make a proper apology to the families of the 96 ... On behalf of the government, and indeed of our country, I am profoundly sorry that this double injustice has been left uncorrected for so long.

(<http://www.guardian.co.uk/football/2012/sep/12/hillsborough-disaster-david-cameron-apologises?fb=optOut>)

2.2 Internationell forskning

Hillsborough-tragedin är ett bra exempel på hur idrottsvåldet har mötts i England. Dessutom visar den på "fotbollsvåldets" komplexitet och att det finns många aktörer med helt olika agendor i fotbollslandskapet. Europeisk statistik fram till 2005 visar att England, Italien, Tyskland, Holland och Belgien då hade mest problem med fotbollsrelaterat våld. I samtliga dessa länder uppstod våldspröblem under cirka tio procent av fotbollsmatcherna i de högsta ligorna. I

de övriga länderna som var med i undersökningen, Frankrike, Österrike och de skandinaviska länderna, var problemen mindre (Frosdick & Marsh 2005).

Även om det har varit stora konflikter mellan olika forskare och deras förklaringar av idrottsvåldet i England verkar det råda konsensus mellan disciplinerna om att kärnan av den engelska huliganismen utgörs av vita, unga män från arbetarklassen (Faulkner 2004; Frosdick & Marsh 2005). Numera verkar det också vara en samstämmighet mellan olika europeiska forskare om att det inte existerar några "universalförklaringar" till huliganismen utan att fenomenet måste sättas in i en historisk, social, ekonomisk, politisk och kulturell kontext. Samtidigt uppvisar många länder ett antal gemensamma nämnare vad gäller huliganismens utveckling. Initialskedet kännetecknas av sporadiskt våld riktat mot domare och spelare, steg två är präglad av oroligheter mellan olika supportergrupper och mellan supportrar och polis/ordningsmakt inne på arenorna, medan steg tre innebär ett eskalerande våld utanför arenorna och en allt tydligare firmakultur. Att denna utveckling också återfinns i Sverige ska jag återkomma till i nästa avsnitt.

3 Den svenska firmascenens framväxt³

3.1 Bakgrund

Eftersom ordningsförhållanden ändrar karaktär är det svårt att ge en rättvis och generell bild av den svenska firmascenens start och framväxt. Fast det är svårt att dra några generella slutsatser så har det varit några klara utvecklingsdrag. Rolf Jönsson, som arbetar med frågan på Riksidrottsförbundet (RF), skriver att det mellan åren 1989–2006 genomfördes så kallad direkt observation vid cirka 800 matchtillfällen och att man utifrån denna metod konstaterade att ordningsstörningar, i betydelsen allvarliga grupprelaterade sådana, var som högst mellan åren 1995–2004. Samtidigt som antalet händelser var som flest går det inte att dra några enkla slutsatser om idrottsvåldet, eftersom dess utseende skiljer sig åt under perioden. Fram till 1996 var bråken integrerade i supporterklacken och skedde oftast på arenan eller på väg till och från en match. Efter 1997 har

---

³ Mycket av innehållet i detta avsnitt bygger på information jag har fått av Rolf Jönsson på Riksidrottsförbundet. Eftersom Jönsson har arbetat med supporterfrågor sedan 1980-talet bad jag honom att skriva ner sina erfarenheter vad gäller firmornas framväxt. Han har därefter delgivit mig sitt material.

de flesta av slagsmålen och bråken kunnat härledas till firmornas verksamhet. Efter detta blev våldet mera planerat och strukturerat. Dessutom förlades det på andra platser än på själva arenorna.

Ett femtontal supporterrapporter har presenterats under perioden 1989 till 2006 och under perioden 1994 till 2006 fördes det årligen statistik över antalet allvarliga grupprelaterade ordningsstörningar. Utifrån statistiken verkar det vara helt klart att antalet våldsincidenter på de svenska idrottsarenorna kraftigt har minskat de senaste åren. Så här uttrycks det i en rapport från säsongen 1995, då publiksnittet i Allsvenskan var 5 680:

Vid en genomgång av den information som projektet samlat in under fotbollssäsongen 1995 kan man konstatera att det i direkt samband med matcher i Allsvenskan förekommit ordningsstörningar, av för idrottsrörelsen principiellt allvarlig art, vid 25–30 tillfällen. Ställt i relation till det totala antalet matcher (182) har det således förekommit problem vid så mycket som var sjunde match, dvs. i snitt en per spelomgång ... Som ordningsstörningar har vi räknat de tillfällen då grupper av supportrar kommit i direkt konflikt med varandra och/eller polis/vakter, då grupper försökt göra detta men hindrats av polisens närvaro samt när delar av publiken handgripligen attackerat eller försökt attackera spelare/funktionärer.

(Rapport Projekt Supporterkultur 1996)

Går man sedan fram till 2000-talets början verkar våldsincidenterna ha avtagit något medan när man är framme 2004 är det igen en ökning. Nedanstående citat från RF-rapporten *Publikkultur och ordningsförhållanden i svensk fotboll 2004* (RF 2005) visar att ordningsstörningarna fluktuerar från år till år:

Under perioden 2000–2002 inträffade kända ordningsstörningar i snitt vid 16 matcher, under 2004 hade denna siffra nästan fördubblats ... att organiserade våldsbenägna grupper förekommer i flertalet ordningsstörningar framgår tydligt ... den huvudsakliga orsaken till detta förefaller vara att antalet organiserade våldsbenägna grupper ökat, vilket medfört betydligt fler högriskmatcher.

Ovanstående siffror kan jämföras med de 490 matcher som spelades i Allsvenskan och Superettan 2011, där endast fyra matcher blev uppmärksammade på grund av ordningsstörningar. Inkastade knallskott gjorde att tre matcher fick ställas in denna säsong (Eriksson 2012:16).

Svårigheten när man diskuterar firmakulturen är balansgången mellan att inte bagatellisera eller överdriva fenomenet eller våldsamheterna. I rapporten *Gatuvåldets ekonomi* skriver national-

ekonomerna Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog att det grovt räknat misshandlas minst 235 människor i Sverige varje dygn – på ett år skulle det motsvara 85 775 misshandelsfall. Siffran på antal lagförda personer för misshandel/grov misshandel 2009 var 9 300 personer (Nilsson och Wadeskog 2011). De skriver vidare att våldet i första hand drabbar män mellan 18 och 24 år men att våldet ökar mest i gruppen 15 till 17 år, att gruppvåldet med flera förövare verkar öka och att risken för misshandel ökar genom alkoholkonsumtionen.

Med tanke på att de flesta på idrottsläktarna är män, att de ofta är i grupp och att alla inte alltid är spiknyktra skulle en möjlig slutsats vara att de insatser som görs från olika aktörer från civilsamhället, som till exempel supporterklubbarna, ordningsmakten, som till exempel supporterpolisen, och de privata aktörerna, som till exempel de företag som sponsrar olika icke-våldsprojekt, har varit mycket framgångsrika – utifrån att det är få allvarliga våldscidenter på svenska idrottsarenor. En annan slutsats utifrån denna korta historiska exposé är att våldet inne på de svenska arenorna verkar vara mindre än på många år.

3.2 Den svenska firmakulturens början

Den svenska firmakulturen har sitt ursprung i klackarna och var från början starkt inspirerad av de engelska firmorna och den engelska subkulturen runt dessa. Alla de tre Stockholmsklackarna - Black Army, Blue Saints och Bajen Fans – startades 1981. Klackarna fångade upp en ny generation supportrar som ville skapa sin egen identitet och röst på läktarna, en röst lika mycket riktad mot den egna klubben, de äldre supportrarna som samhället (Hagström, et al., 2010).

I boken, *Va för jävla pack é ni?*, skriver författarna att Sveriges första firma, AIK:s Firman Boys, bildades 1991, utifrån engelska influenser, och att den från början hade en uttalad och medveten våldsideoologi. Att Firman Boys uppstod förklaras av författarna på två sätt: att de som ingick i firman gillade att slåss och att de ansåg att de behövde försvara andra AIK-are som hade råkat illa ut. Djurgårdens firmagruppering ”Järngänget” startade samma år och den 28 februari 1991 brakade Firman Boys och Järngänget ihop i det som kan kallas Sveriges första organiserade firmaslagsmål. ”Höglund”, en av grundarna till Firman Boys, menar att våldet tog

en helt ny riktning i samband med firmabildandet, det var då man sökte direkt konfrontation med likasinnade killar, ”de allra tuffaste från de olika supportermiljöerna”. Detta medförde, enligt ”Höglund”, att de ”vanliga supportrarna” inte hamnade i bråk och fick stryk. Det är ett resonemang många verkar vara överens om. Tommie Arvidsson från Djurgården menar att:

Bortamatcherna var grövre och fulare än vad de är idag. Man härjade med lokalbefolkningen, slog sönder saker, dunkade på oskyldigt folk. Det röjdes friskt i Leksand – man kunde sänka ett par fyllegubbar på en pizzeria eller vad som helst. Sånt har jag inte sett de sista femton åren överhuvudtaget, det skulle inte accepteras idag. Med firmakulturen blev det snyggare på ett sätt – vissa håller på, andra inte.
(Hagström, et al., 2010, s. 99)

Utanför Stockholm var det Göteborgsfirman Wisemen som etablerade sig först och när dessa började ordna egna resor till Stockholm, utanför supporterföreningens organiserade resor, och medvetet uppsökte ”likasinnade” från motståndarlagets kärna uppstod en ny typ av supportervåld i Sverige.

3.3 Våldet ändrar karaktär

I de intervjuer jag har gjort framgår att olika supporter kategorier menar att det har skett en förändring av hela våldskulturen efter firmornas tillkomst genom att det knappt förekommer våld inne på arenorna och att media därför borde sluta använda begreppet läktarvåld. ”Firmakillarna” säger själva att de har patent på våldet.

Vi i firmorna äger våldskulturen och har patent på den och så vill vi ha det, för på det sättet kan vi också kontrollera att det inte spårar ur.
(eget intervjumaterial)

De hävdar att inga andra grupper än firmorna får slåss i ”klubbens namn” och att de under de senare åren har haft många interna uppgörelser kring detta där budskapet har varit:

Ska du slåss, så måste du vara med i Firman. Vi har satt ner foten i våran klubb och sagt att vi äger våldsmonopolet, ska du utöva våld i klubbens namn ska du söka dispens till firmagruppen och det kan vara en process av åratals.
(eget intervjumaterial)

Det framgår även tydligt att det har skett en förändring av våldsscenen vad gäller bråken inne på arenorna. Alla supportrar, oavsett kategorisering, vänder sig mot våldsamheter på arenorna. Det framkommer också att det har varit interna stridigheter kring vem som ska ha tolkningsföreträde till att starta och att genomföra slagsmål. I en intervju med en "firmakille" säger han att dagens firmakultur skiljer sig från tidigare supporterbråk då det idag går ut på en enda sak och det är att

/.../ mäta sina krafter och söka direkt konfrontation, vilket inte var modellen när jag började på 80- och 90-talet, utan då var konfrontationen ofta inom klacken och där långt ifrån alla deltog.

(eget intervjumaterial)

Han säger vidare att det var mer utspritt och okontrollerat våld tidigare, att dagens firmautveckling har gjort att likasinnade söker likasinnade och att andelen oskyldiga har minskat. Författarna Hagström et al ställer dock frågetecken kring firmornas idealbild av sig själva, att de enbart slåss mot likasinnade, att de inte slåss på arenorna och att de inte påverkar de vanliga supportrarna i särskilt hög grad. Tvärtom menar författarna att firmorna hela tiden vill utvidga sin verksamhet, att det förekommer våld på vägen till och från arenorna som påverkar alla åskådare och att firmorna använder våldets maktspråk för att påverka supportrar, förtroendevalda, tränare, spelare med flera.

4 Nulägesrapport

När man ska göra en undersökning om den svenska firmascenen finns det ett flertal tillvägagångssätt. Jag har tidigare arbetat med intervjuer, deltagande observation, textanalys, medieanalys och de resultat jag kom fram till genom dessa metoder kommer att användas i analysen nedan. Huvudmetoden för denna nulägesrapport är en digital enkät (se bilaga 1) som jag har skickat ut till polis, SLO (Supporter Liaison Officer), några så kallade firmor och några andra resurspersoner i det svenska supporterlandskapet.

Enkäten skickades till polismyndigheterna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län och alla tre har besvarat enkäten. De poliser som har svarat arbetar huvudsakligen med supporterkulturen och de stora lagidrotterna fotboll och ishockey. Några som har svarat har även ansvar för bandy, handboll, och innebandy. Polisens för-

ståelse, förhållningssätt och rutiner kring arbetet med idrottsvåldet är av avgörande betydelse när åtgärder mot våldet diskuteras och iscensätts – därför är deras svar viktiga.

Drygt hälften av de SLO som fått enkäten har svarat på enkäten, medan ingen firma har svarat. Anledningen till att jag valde att skicka ut enkäten till ansvarig SLO är att SLO inom respektive klubb förväntas ha en genuin kunskap om respektive lags supporterkultur – från de mest fridfulla till de mest våldsamma – och eftersom firmorna inte existerar i ett eget vakuum fristående från klubbens övriga aktörer är SLO-representanten en nyckelperson i supporterlandskapet. Det är UEFA som har initierat SLO-idéen och i *UEFA Supporter Liaison Officer Handbook* specificeras både vilka professionella och personliga färdigheter SLO förväntas ha.⁴ Om man sedan ser till vilka olika supporter kategorier SLO ska interagera med framträder bilden av SLO som en spindel i nätet mellan de olika delarna av fotbollslandskapet (figur 1).

⁴ I delbetänkandet *Mindre våld för pengarna* skriver jag dessutom att:

”Alla röster måste höras. I rapporten framgår det att representanter både från det offentliga, från marknaden och från civilsamhället har erfarenhet, kunskap och kompetens kring ”idrottsvåldet” som är viktiga för att utveckla fotbollskulturen i Sverige i en positiv riktning. Inte minst är supportrarnas egna röster avgörande för att hitta konstruktiva, långsiktiga och hållbara lösningar. Nyckelpersoner kring att sammanställa och operationalisera olika aktörers önskemål kan vara klubbarnas SLO – Supporter Liaison Officer” (Radmann 2012 b:296).

Några SLO har meddelat mig att de inte vill svara för att detta skulle, enligt dem, kunna äventyra det förtroendet man har byggt upp kring de olika supporterkategorierna i sina klubbar. Andra har valt att svara utifrån att de får vara anonyma.

4.1 Status 2012 – Firmascenen

I detta avsnitt diskuterar jag, utifrån svaren på enkätfrågorna, vilka firmor som finns i dagens Sverige, hur många som ingår i de olika konstellationerna och hur respondenterna upplever intresset för att gå med i en firma. Det ska tilläggas att det inte bara är att ”gå med” i en firma, man måste under en tidsperiod visa att man är lojal, att man kan slåss och att man är en hängiven klubbhängare. Jag har valt att redogöra för svaren som helhet, men jag kommenterar de fall där svaren skiljer sig åt mellan de olika grupperna av respondenter – jag gör detta för att säkerställa anonymiteten till de som har önskat detta.

Utifrån enkätsvaren och intervjuer jag har gjort verkar det som om AIK:s Firman Boys har en särställning bland firmagrupperna i dagens Sverige. Firman Boys är också den firma som har ökat mest och där nyrekryteringen verkar vara starkast, något som visas av följande enkätsvar på frågan *Upplever du att intresset för att gå med i en firma ökar?*

I AIK:s fall upplever jag detta. AIK:s Firman Boys har senaste åren varit den ledande firma-grupperingen i Sverige och via den framgången har jag märkt att nyrekryteringen ökat.

Hammarbys firma, Kamrat Gänget Bajen (KGB), har minskat kraftigt de senaste åren, något svaren i enkäten visar och en utveckling som också verkar stämma överens med vad Sverigesescenen⁵ skrev efter slagsmålet mellan Firman Boys och KGB 121013. Ett av enkätsvaren beskrev KGB:s utveckling på följande sätt:

Hammarbys firma har minskat kraftigt. De hade en ganska stor numerär fram till 2010, men då många av dessa inte ”höll måttet” enligt de ledande i KGB, så har de uteslutit många personer. Många av dessa finns fortfarande kvar på vissa samlingar och går på matcher och är fortfarande att betrakta som risksupportrar, men är inte att betrakta som aktiva.

---

⁵ För en presentation av Sverigesescenen se Radmann 2012 A.

Det är viktigt att påpeka att firmakulturen är i en ständig process där många olika variabler spelar in för hur den svenska huligan-scenen gestaltar sig. Hammarbys firma KGB har tydligen haft en halvering på två år, 2010 kunde man samla 200 man och 2012 kring 100 man. När detta läses om ett år eller två kan siffran ha ökat eller minskat markant. Det är därför viktigt att ha en ständigt aktuell omvärldsanalys så riskbedömningen kring varje supporterkategori blir så adekvat som möjligt. Några av svaren indikerar dock att antalet medlemmar i firmorna är relativt konstanta:

Utifrån ett västkustperspektiv kan man säga att intresset har hållit en konstant nivå där personer tillkommer i princip samma mängd såsom folk faller ifrån. Man kan se tendenser till medgångsrisksupportrar att när det går bra för föreningen ökar antalet för att sjunka till rådande nivå när lagen gör en "normalsäsong" eller sämre. Exempelvis såsom i Gais denna säsongen tenderar den "vanliga" supportern att falla ifrån på matcherna p.g.a. uteblivna sportsliga framgångar medan orosmomenten håller en konstant nivå och ställer till problem för klubben och orsakar böter.

De flesta som svarat på enkäten säger att intresset för att gå med i en firma har minskat de senaste åren. Flera menar dock att ultraskulturen⁶ är ständigt växande och att många killar inom ultraskulturen inte drar sig från att vara med i slagsmål – även om de inte aktivt söker konfrontation. En supporterpolis som intervjuas i boken *Va för jävla pack é ni?* säger om ultrasgrupperingarna:

Ofta kan de utgöra ett större problem än firmor och causals, framför allt på bortaplan. På något sätt känns det som att ultras har ett större myndighetsförakt än vad den vanliga supportern har. De skall testa gränser hela tiden och se hur långt de kan driva saker. Man vill ha lite kaos på läktaren känns det som.

(Hagström, et al. 2010:201)

Majoriteten av de som har svarat på enkäten säger alltså att intresset för att gå med i en firma minskar, andra som har svarat på samma enkät säger att intresset är konstant medan en tredje part av de som har svarat menar att intresset är ökande – dessa olika svar visar med all tydlighet hur komplex frågan kring huligan- och firmakulturen är. Den mest allmänna uppfattningen verkar dock vara att intresset för att gå med i en firma minskar. Samtidigt verkar intresset öka i vissa klubbar, som i miljöerna kring AIK och Malmö FF, enligt

---

⁶ Ultras är en supportergruppering som har fokus på att stödja sitt lag från läktaren genom ramsor, sång och en karnevalistisk stämning. De flesta ultras är positiva till pyroteknik.

enkätsvaren. Medan då andra hävdar att intresset håller en konstant nivå. I citatet ovan från GAIS skulle man kunna dra slutsatsen att den vanliga supportern droppar av när det går dåligt för klubben, medan "ligisterna" stannar kvar och bråkar i samma omfattning oavsett sportsligt resultat. För Hammarbys del är det snarare tvärtom – klubben ligger i näst högsta fotbollsserien, men deras supporterklubb Bajen Fans har det högsta medlemstalet som någonsin är uppmätt i den svenska fotbollshistorien – 8 610 medlemmar i mitten av oktober 2012. Mitt i denna massiva supportersamling verkar stödet för deras firma KGB ha minskat med 50 procent på två år.

4.2 Ett svårt räknestycke

Jag är själv skeptisk till att skriva fram siffror kring antal firmor och huliganer, eftersom själva begreppen "huliganism" och "huligan" är diffusa och föränderliga och att tolkningen ofta är beroende av vilka glasögon man betraktar hela fotbollslandskapet med (se SOU 2012:23 för en fördjupad diskussion om huliganbegreppet). Men om man utifrån enkätsvaren som kom in i mitten på oktober 2012 gör en statusrapport träder följande bild av det svenska firmalandskapet fram.⁷ Av tabellen nedan framgår att det i Sverige skulle röra sig om runt 650–700 aktiva firmamedlemmar fördelade på nio firmor (tabell 1).⁸

---

⁷ Talen grundar sig på de enkäter jag har fått in från poliser, SLO och andra resurspersoner i det svenska supporterlandskapet. Totalt fick jag svar som rör 14 klubbar, 12 allsvenska och 2 Superettanklubbar i fotboll. Då många av de som svarat också arbetar med ishockey, bandy, handboll och andra idrotter borde i princip hela det svenska "idrottsvårdslandskapet" vara täckt.

⁸ Babyfirmorna som jag diskuterar i eget avsnitt har egna namn men de ingår numerärt i de ovannämnda siffror enligt enkätsvaren.

Tabell 1 Översikt Svenska Firmor 2012

Firman Boys, FB (AIK)	ca. 200
Djurgårdens Fina Grabbar, DFG	ca. 75 (kan samla 200 vid större box)
Kamrat Gänget Bajen, KGB (Hammarby)	ca. 100
Wisemen (IFK Göteborg)	ca. 100 (kan samla 200 vid större box)
Gais Yngre	ca. 50
Red Fance Klan/LSF ⁹ (Örgryte)	ca. 20–25
Frontline (Helsingborg IF)	ca. 50
True Rockers (Malmö FF)	ca. 50
Norrköpings Grabbar	ca. 10–15 (kan samla 50–75 vid box)

I studien har det kommit fram att det finns cirka 22 000 organiserade medlemmar i de supporterföreningar som det redogörs för i enkäterna. Detta skulle innebära att ”firmakillarna” utgör cirka tre procent av de organiserade supportrarna och en rent av försvinnande liten procentdel om man räknar in alla som går och tittar på idrott i Sverige. Ungefär 400, av de drygt 650 firmakillarna, återfinns i Stockholmsklubbarna, cirka 175 i Göteborgsregionen och sedan är det cirka 50 i Helsingborg och lika många i Malmö. Tre föreningar, Elfsborg, Landskrona och Örebro, har Ultrasgrupper som ”gärna vill framställa sig som firmor”, enligt några enkätsvar, men som är för oorganiserade och icke-våldsamma för att karakteriseras som sådana enligt enkätsvaren.¹⁰

4.3 Tre generationer firmor

Trenden verkar vara att där det finns firmor finns det också ”babyfirmor”, men det finns även en ”seniorverksamhet” i vissa firmor. Det kan med andra ord finnas tre olika generationer i en och samma firmakonstellation. Detta gäller för de större firmorna. En babyfirma är en samling yngre killar som har sin egen gruppering med sitt eget namn och som slåss mot andra babyfirmor från andra klubbar. Om man stannar kvar i firmakulturen blir man så småningom upptagen i ”vuxenfirman” om man visar sig vara av ”rätta virket” – ”rätta virket” är ett begrepp som både används av polisen och

⁹ Fick följande svar på enkäten: Örgryte IS: RFK (Red Fance Klan) eller ett färskt namnbyte till LSF, okänt vad den förkortningen betyder.

¹⁰ Det skall också finnas en firmagruppering i Västerås, men då klubben inte spelar i de högsta divisionerna finns denna grupp inte med i undersökningen.

aktiva, seniora, firmakillar för att beskriva vad som krävs för att bli upptagen i den ”riktiga” firman. Seniorgrupper är de som är över 40 år och som har varit aktiva firmakillar – de kan fortfarande vara med på vissa ”box”, men inte lika ofta som de som är med i ”huvudfirman”.

I enkäterna kommer det fram att i Firman Boys namn slåss tre generationer, Firman Boys (ursprungliga firman, cirka 40 år), Firman Boys, de yngre (25–30 år), AIK:s yngsta (cirka 20 år och yngre). För Djurgården finns en seniorgrupp, Djurgårdens Gamla Grabbar, utöver de andra två grupperna Djurgårdens Fina Grabbar och Djurgårdens Yngsta. I Gais är det Gärningsmännen för de äldsta och Gais Yngre för de yngre och mest aktiva medan det i IFK Göteborg är de äldsta, Wisemen, som är de mest aktiva, Göteborgs Yngre för mellangenerationen och Göteborgs Baby Boys för de yngsta. Jämfört med namnen på de etablerade ”huvudfirmorna” verkar namnet på babyfirmorna ändras ständigt, något som de yngre generationerna inom Hammarby är ett exempel på:

Först var det Bajen Baby Squad (BBS) och sedan Bajen Yngsta (BY) – dessa har sedan gått upp i KGB när de har visat sig vara av rätta virket. Nuvarande babyfirman är Bajen Orphans (BO) som nu är 18–19 år och mer eller mindre en del av KGB. En ny grupp är på väg att bildas, Bajen Hit Squad (BHS).

Förutom ovannämnda grupper återfinns babyfirmor inom Malmös True Rockers, True Rockers Yngre samt inom Helsingborg – Helsingborgs Yngre. I Malmös fall fick jag motstridiga uppgifter, där det ena svaret var att det finns en babyfirma medan det andra svaret var att rekryteringen till firman gick genom ultrasgrupperingar.

4.4 Medias roll

Forskning visar att medias roll är viktig om man vill förstå firmalandskapet (Armstrong 1998, Giulianotti 1999, Frostdick & Marsh 2005). Tidigare hade traditionella media en hegemonisk makt över huliganarrativet genom att det var de traditionella medierna som satte dagordningen, bestämde urvalskriterierna samtidigt som de hade en ”gatekeeper-funktion” – gammelmmedia bestämde helt enkelt hur dagordningen för nyhetsflödet skulle gestalta sig. När det gällde huliganrapporteringen var det alltid ett utifrånperspektiv som rådde – glasögonen som beskrev fenomenet var journalisternas glasögon. Dagens medielandskap möjliggör tusentals nya röster i

beskrivningarna av fotbollskulturen, vilket gör att traditionella media inte har samma tolkningsföreträde som tidigare, utan man går mot en mera diversifierad och mångfaldig idrottsrapportering – något som märks tydligt i firmornas egna medieberättelser.

I tidigare studier har jag visat att firmornas egna berättelser om huliganismen får en allt större plats i medielandskapet (Radmann 2012 c). Ett liknande resultat framkommer i enkätsvaren. Enligt svaren på enkäten finns det en stor och aktiv firmasida i Sverige 2012 och det är Firman Boys, *sveriges scenen.com*. Till Hammarby knyts firmasidan *www.sthlmsodra.wordpress.com*, och denna sida länkar till andra bloggar som *kritaen5.a* och *stommensudra*. För Djurgårdsfirman har *www.dfgstblm.com* varit den digitala hemvisten, men sidan är numera vilande. På Facebook däremot finns sidan: *Stå Upp för DFG –Djurgårdens Fina Grabbar* och den sidan har 2 561 ”gilla”-markeringar (2012-10-30) och sidan påstår sig vara en inofficiell DFG-sida. Så här skriver man:

Welcome to DFG's unofficial fanpage, here you will find, among others, a history of Sweden's most famous football firm, the notorious DFG, Djurgarden's gang of football hooligans. DFG is the most notorious firm of football hooligans in Sweden.

IFK Göteborgs firma Wisemen verkar ha haft en aktiv hemsida *www.tifoledaren.com*, men den verkar legat nere under lång tid. De har också en Facebooksida: *Wisemen – Vi som stödjer Wisemen. IFK Göteborgs mer hårdföra grabbar* – och denna sidan har 894 ”gilla”-markeringar (2012-10-30). I Helsingborg verkar firman Frontline kommunicera genom supportersidan *www.bakgatan.se* enligt enkätsvaren.

Många av enkätsvaren vittnar om att de sociala medierna är viktiga för hela huligankulturen och flera lyfter Facebook som en viktig aktör – och då gärna slutna Facebook-sidor där enbart de som är med i olika grupperingar har tillträde. Detta stärker slutsatserna från ett flertal olika supporterprojekt där man lyfter fram de sociala mediernas allt starkare roll för den våldsamma fotbollskulturen (SOU 2012:23). Vad gäller de yngre supportrarna verkar dessa anamma den nya tekniken allt mera kring kommunikationen av idrottsvåldet. Program Supporter skriver i sina verksamhetsberättelser som gäller de yngre supportrarna att:

Tillsammans med samverkanspartners kan vi konstatera att det har blivit allt vanligare i vår målgrupps syfte att uppmärksammas av de äldre, att bestämma träff, fotografera, videofilma slagsmålen och där-
efter lägga ut materialet på internet.

(SOU 2012:23, s. 281)

4.5 Hur påverkar firman idrottsklubbens verksamhet?

Alla som svarat på enkäten och som arbetar i miljöer där det finns firmaverksamhet upplever att firmorna påverkar verksamheten – majoritetssvaren är att firman påverkar klubben mycket negativt. Några enstaka svar lyfter några positiva saker som firmaverksamheten bidrar med, som till exempel att de ser firman som en stämningsskapande aktör på arrangemangen. Intressant är att denna positiva påverkan lyfts fram av representanter både för polisen och för SLO.

Huvudkritiken är att firman ”svärtar ner klubbens varumärke”, att firmaaktiviteter renderar böter, att det förekommer hot och trakasserier mot styrelse och spelare, att de provocerar och söker konflikter och att mycket resurser får läggas på att bekämpa våldet som firmorna står för. Att några firmor har ”kvarssamtal” med tränare och ledare lyfts som problematiskt. I en del svar lyfter man fram att firmorna står bakom bengaler och smällare och att detta i sin tur är mycket kostsamt för klubben – detta stämmer i vissa fall inte då flera firmor uttryckligen har sagt nej och tagit avstånd till pyroteknik på läktarna (se 4.6).

4.6 Gör firman något positivt för supporterkulturen?

En av tankarna bakom enkäten var att försöka lyfta fram olika perspektiv för att få en så bred förståelse som möjligt av firmakulturen och därför tyckte jag att det var viktigt att ha med en frågeställning som undrar om det finns några positiva aspekter med firmakulturen för det övriga supporterlandskapet. Att subkulturen innebär positiva upplevelser för de som är en del av den återkommer jag till längre fram. De flesta poliser svarar direkt nej på denna fråga, medan två svar från polisen indikerar att frågan är komplicerad:

Nej, men i AIK:s fall skulle man kunna härleda det minskade användandet av pyroteknik kring matcherna till Firman Boys "förtjänst" (då dessa har sagt åt övriga supportrar att det inte får användas pyroteknik utan deras tillåtelse). Dock leder detta endast till att Firman Boys ställning ökar bland resterande supportrar samt att "de tar över" säkerhets-/ordningsfrågor från arrangören.

Det betyder med andra ord att firmans sätt att hantera supporter-kulturen minskar en del av de oönskade läktaraktiviteterna. AIK:s Firman Boys säger sig ha våldsmonopol (jämf Radmann 2012 b) i sin klubbs namn, vilket alltså bidrar till att användandet av pyroteknik har minskat på AIK:s matcher. AIK ligger i topp när det gäller den allsvenska bötesligan¹¹ och om Firman Boys gör att böterna minskar stärks sannolikt firman i sin organisation och i sitt varumärke, både internt och externt, än mera. Det andra svaret handlar om att firman höjer stämningen på matcherna samt att de alltid stödjer sitt lag på bortamatcherna.

De flesta SLO svarar också att firmorna inte gör något positivt för klubben, men några menar att de är med på att höja stämningen:

Medlemmar ur firman sköter sig på våra arrangemang och bidrar med sång och stämning men även i viss mån med tifoverksamhet. Medlemmarna befinner sig oftast på klacksektionen.

4.7 Det viktigaste för framtiden

Det kommer fram en mycket tydlig och genomgående prioritering i enkätsvaren på frågan *Vad tycker du är viktigast vad gäller frågorna kring "idrottsvåldet?"* och det är:

Stoppa nyrekryteringen av risksupportrar. Detta finns det konsensus kring och det är något som alla aktörer verkar vara överens om är den enskilt viktigaste faktorn. Detta är dock inte helt oproblematiskt, eftersom den snabbast växande supporterkategori

¹¹ Bötesligan i Allsvenskan 2001–2011

AIK	1 734 000
Djurgården	1 235 000
Malmö FF	1 080 000
Hammarby	1 050 000
IFK Göteborg	865 000
Gais	545 000
Helsingborgs IF	320 000
Elfsborg	110 000
Örebro	90 000

i Sverige verkar vara ultrasgrupperingar och dessa kategoriseras i dagens riskanalys som risksupportrar.

Efter nyrekrytering svarar polisen så här på frågan om prioriteringar:

- Öka lagföringen av de som begår brott.
- Försöka hitta metoder för att bättre förebygga brott och ordningsstörningar.
- Se till att tillträdesförbuden gäller längre tid samt att personer med tillträdesförbud inte får vistas i arenaområdena eller i dess närhet.
- Se till att kommunikationen och samarbetet mellan supportrar, klubbar och polis blir bättre.

Svaren från SLO och andra resurspersoner stämmer rätt väl med vad polisen lyfter fram men i SLO:s svar efterfrågar man också ett tydliggörande av de olika rollerna och att man vill ha ett tydligare system för avstängning och vilka kriterier som ska gälla. Några SLO påpekar att det är ett samhällsproblem och inte ett idrottsproblem och att samarbetet mellan flera olika aktörer bör prioriteras. En SLO svarar följande på frågan om vad som är det viktigaste att prioritera kring idrottsvåldet:

Att döma folk individuellt efter deras agerande. Inte kollektivt bestraffa supportrar för incidenter som enstaka personer gör. Att skapa en positiv läktarkultur och låta ungdomar jobba med dom positiva bitarna såsom tifo och läktarstöd istället för dom negativa som destruktiva beteenden och våld.

Ytterligare en SLO menar att man:

Måste satsa på den positiva supporter-kulturen och det förebyggande arbetet.

Inte ska förstora problemet och ge för mycket medieexponering, utan arbeta utifrån en nyanserad bild av situationen.

Måste samverka mellan förening, polis och socialtjänst för att på ett tidigt plan hitta former för att stödja ungdomar som är på väg in i firmaverksamhet.

De flesta som har svarat på enkäten upplever att våldet inne på arenorna har minskat och att nyrekryteringen i dagsläget inte är ökande. Det finns dock undantag och inte minst finns det frågetecken kring babyfirmornas storlek och gestaltning. Dagens

supporterlandskap är mera fragmenterat och diversifierat än tidigare, vilket gör att det inom en och samma förening kan existera tio olika supportersammanslutningar. Detta ställer i sin tur krav på professionalitet och kulturkompetens för alla involverade parter.

5 Ett Firmaslagsmål 2012

”Firman Boys (AIK) – KGB (Hammarby IF) – bråket” (AIK – Luleå HF, Ishockey, Elitserien) den 13 oktober 2012¹²

För ett få en bättre förståelse av hur ett stort firmaslagsmål gestaltar sig och vilka ”logiker” som styr har jag valt att redogöra för ett aktuellt och stort box mellan två av Sveriges största firmor: Firman Boys, och KGB. Det hör till ovanligheterna att det blir stora slagsmål mellan två firmor där endast det ena laget spelar den aktuella dagen. Idrotten som utspelar sig denna dag är en ishockey-match mellan AIK – Luleå HF, en match som inte har någon koppling till slagsmålet. Citaten är hämtade från Firman Boys hemsida www.sverigescenen.com.

I den här branschen och i synnerhet när relationerna är så frostiga mellan två olika ligor som de är mellan Firman Boys och KGB så finns det bara ett språk som alla inblandade faktiskt förstår – våld!

Av citatet framgår att begreppen *branschen* och *ligor* vittnar om en professionalisering av våldskulturen. Man är i samma *bransch*, man tillhör samma *liga* och man har ett gemensamt språk som man delar och detta språk är till 100 procent betygsättande för vilken placering man uppbär i ligan – och detta språk är *våldet*.

KGB hade storsamlat i nästan fyra veckors tid. Alla skulle med! En överraskningsattack som hämnd för det som i Bajenkretsar utmålats som ett ”övertramp” i samband med Bajen Fans fotbollsturnering på Gubbängsfältet i mitten av september. Då attackerade 130 maskerade AIK-ligister tillställningen och de 70-talet Bajengrabbarna flydde för sina liv över en sexfilig motorväg. Det i sin tur var i Firman Boys ögon ett svar och en markering på månader av ”övertramp” från Bajens grabbars sida.

I den svenska firmakulturen verkar det, som jag tidigare har nämnt, finnas en *hederskodex* som följs mer eller mindre beroende på situationen. Denna hederskodex kan handla om att man inte ger sig

---

¹² Exemplet är hämtat från www.sverigescenen.com

på vanliga supportrar, att man inte skadar den som ligger ner, att man inte använder vapen eller andra tillhyggen, att inte många ger sig på få – för att nämna några exempel. Vissa gånger hålls hederskodexen, andra gånger bryts det mot den. Man kan tolka citatet ovan som att det som sker där och då är en hämnd för tidigare brott mot hederskodexen. Samtidigt är exemplet ett tydligt bevis på att firmorna ständigt bryter mot denna hederskodex – någon annan tolkning kan knappast göras då 130 maskerade *AIK-ligister* ger sig på cirka hälften så många *Bajengrabbar* i samband med deras egen fotbollsturnering. *Berättelsen* om hederskodexen verkar alltså vara mera levande än själva efterlevandet av den samma. Och berättelsen går ut på att genom de *övertramp*, brott mot den gemensamma hederskodexen, som det ovan refereras till från båda firmorna har krav på hämnd och *återställande av ordningen* byggts upp på båda sidor. I firmakontexten använder man ordet ”grabb” på de män som ingår i firmor.

I samband med ishockeymatchen AIK-Luleå på Hovet började rykten florerat om att KGB var ute och att man var det i stora numerärer en för deras del icke-matchdag. AIK:s grabbar mobiliserade snabbt för att säkra säkerheten kring AIK:s egen hemmamatch och för alla vanliga AIK-supportrar. I över två års tid, ända sedan slakten i Gnesta, så hade KGB hållit radiotystnad gentemot Firman Boys men mitt under matchen, kl. 18.01 för att vara exakt, ringde man – och ville mötas för att citat ”rensa luften”.

Den nya tekniken, inte minst mobiltelefonen, har varit och är ett mycket viktigt verktyg för firmornas våldsutövande, både när det kommer till det faktiska fysiska våldet och när det kommer till det symboliska våldet. Att *AIK:s grabbar snabbt kan mobilisera*, att det har varit *radiotystnad* och att man på minuten, *kl. 18.01*, kan visa när kontakt togs – allt detta kan ske utifrån att alla kan nå varandra med mycket kort varsel. Det betyder också att man måste kommunicera och uppdatera varandras mobilnummer med jämna mellanrum – trots två års *radiotystnad* ringde KGB exakt rätt nummer för att få realiserat boxet med mycket kort varsel.

Efter matchen möts cirka 70-talet AIK – grabbar upp på en restaurang i direkt anslutning till Hovet och när beskedet om att KGB faktiskt vill köra går euforin nästan att ta på. Efter 45 minuters väntan kommer så beskedet: Bajen är på gång och man kommer via Gullmarsplan.

Euforin går nästan att ta på – i dessa ord ligger mångas, forskares såväl som aktiva huliganers, huvudförklaring till huliganismen. När

det gäller det faktiska våldet har flera forskare konstaterat att den psyko-sociala glädjen vid själva slagsmålen inte har lyfts fram tillräckligt när förklaringar till huliganismen har getts. Några engelska forskare menar att förklaringen till att man dras till våldet ligger i starka positiva känslomässiga upplevelser av våldet. En av dem jag intervjuat uttrycker det som att "våldet är den största kicken".¹³ Engelska forskare använder ord som 'flow' (Finn 1994), 'edgework' (Lyng 1990, Giulianotti 1999) och 'liminality' (Giulianotti 1999) för att beskriva den gemensamma positiva känslan av "slagsmålen/boxen" och drar paralleller till så kallade högrisksporter som dykning, fallskärms hoppning, bungyjump, idrotter som också kännetecknas av adrenalinstinna aktiviteter. Syftet verkar vara att genomföra boxet med kropp och knopp intakt:

The hooligan's aim is to walk in and out of an apparent maelstrom with mind and body intact. Concepts like 'flow' and 'edgework' further suggest that social class differences become secondary within hooliganism; risk-taking sport are, for example, renowned for their large middle-class constituency.

(Giulianotti 1999: 53)

Men låt oss återgå till det pågående slagsmålet:

Ingen tid ödslas i onödan utan de båda ligorna kastar sig mot varandra och börjar slåss vilt över hela gatans bredd. Av de höga skriken hörs inte längre någonting när ljudbilden istället byts ut till de dova ljuden av knytnävar som hittar sitt mål och människor som faller huller om buller. /.../ Detta samtidigt som de närvarande poliserna slår och pepparsprayar vilt mot de bakre svartgula leden. /.../ Efter drygt 1 ½ minuts intensivt vevande är nu hela KGB på flykt och AIK stormar fram. /.../ Flera Bajengrabbar skadas och tvingas uppsöka sjukhus. Dock har stora förstärkningar kommit hos ordningsmakten och de flesta inblandade tar sig i smågrupper bort från skådeplatsen. Ett hårt box är till ända och Firman Boys har återigen visat sin styrka.

Båda grupper vill slåss och man gör det med frenesi och beslutsamhet – tills någon grupp ger upp och springer därifrån, då "vinner" den firma som står kvar, 1–0. Om polisen bryter in innan det kan utses någon "vinnare" beskrivs boxet som oavgjort, 1–1. Längden på boxen är kort, här är det 1 ½ minut, vanligtvis verkar de vara mellan 1–3 minuter och de bryts oftast när polisen bryter in. Under en "genomsnittssäsong" så är en etablerad firma kanske involverad i cirka fyra stora box á 1–3 minuter vilket skulle ge en

¹³ Citatet från en intervju jag gjorde med Patrik Asplund och som återfinns i *Från Gentleman till Huligan?* 1998:127.

sammanlagt tid på 4–12 minuter slagsmål per år mot en annan firma. Ovannämnda slagsmål sammanfattas av skribenten på sveriges scenen:

Den svenska scenen behöver fler rena box utan smutsiga övertramp. Och det var självklart ett steg i rätt riktning och ett positivt initiativ av KGB att vilja mötas liga mot liga/.../ KGB:s frontgrabbar har inget att skämmas över sin insats i Skärmarbrink. De är tuffa och i en del fall bra grabbar. Och tyvärr för dessa Bajen-grabbar så har man haft en svag styrning internt, en väldigt dålig attityd och en alldeles för stor kavaj på sig, vilket har möjliggjort för fega skitningar inom deras organisation såväl på gatorna som på nätet att bete sig riktigt illa utan någon som helst intern åtstramning. När KGB samlade ihop "allt" i Gnesta för två år sedan var man 220 man. När man samlade ihop "allt" i lördags i Skärmarbrink var man 110 man ...

Detta citat pekar igen på den uttalade hederkodexen – *den svenska scenen behöver fler rena box utan smutsiga övertramp* – och att detta uppgjorda och styrda slagsmål mellan två ligor var ett *steg i rätt riktning*. "Segraren" väljer också att hedra "förlorarna" – KGB:s *Frontgrabbar* är *tuffa* och de är *bra grabbar* – men deras problem, enligt Sveriges scenen, är att de har en för oprofessionell organisation: *svag styrning, dålig attityd* och en för *stor kavaj*. Dessa organisationsbrister har, enligt Sveriges scenen, möjliggjort att *fega skitningar*, det vill säga inga riktiga *frontgrabbar*, har tagit en för stor plats utan att påföljder genom intern självsanering har skett. Om avslutningen på referatet stämmer så har alltså KGB:s samlade styrka minskat med 50 procent på två år – något som överensstämmer med övrig information jag har fått kring KGB.

6 Teoretiska perspektiv på Firmakulturen

Skapandet av identitet inom och genom huligankulturen, både på individ- och gruppnivå, intar en central plats när förklaringar till att man går med i en firma görs av olika forskare (se Armstrong 1998, Giulianotti 2000, Radmann 2012). Den engelske forskaren Clifford Stott hävdar att graden och frekvensen av oroligheter är beroende av interaktionen mellan många olika aktörer – inte enbart mellan firmorna – och att detta är en avgörande faktor. Att både huliganer, ultrasgrupperingar och andra supporter kategorier påverkas av och i mötet med polis och privata vaktbolag är något som ofta resulterar i att våldet och aggressiviteten ökar. Den sociala interaktionens konsekvenser som sker i detta möte – ansikte mot ansikte – är viktiga

att ta i beaktande. Jag menar att detta också måste problematiseras utifrån att de olika aktörernas handlingar uppträder på olika (medie-) scener som i sin tur tolkas i specifika (medie-) kontexter – genom dessa olika medienarrativ verkar respektive grupp få sina ”verklighetsbilder” bekräftade: på Sveriges scenen skrivs oftast att polisen använder övervåld och i traditionella medier, inte minst i kvällspressen, att många supportrar är ”slödder” och ”idioter”.

Flera internationella forskare lägger fokus på våldets symboliska karaktär, vilket gör att de har en tendens att underskatta det faktiska, reella våldet – ett våld som bevisligen försiggår och har en faktisk, autentisk plats i det svenska firmalandskapet. Andra studier pekar på att man måste förstå och analysera flera olika aktörers handlande i huliganlandskapet. Man måste alltså placera in fältet i en större kontext kring fotbollskulturen. En viktig poäng här är den historiska rivalitet som finns mellan särskilda klubbar och särskilda supportergrupper. Genom historiska och pågående konflikter utvecklas ett kollektivt medvetande, inom gruppen mot antagonisterna, som bygger upp och stärker den egna gruppidentiteten (Tsoukala 2009:103).

Det sätts ofta likhetstecken mellan en firma och våld. För de som befinner sig utanför firmalandskapet verkar medlemmarna i en firma ofta uppfattas som våldsmän och inte så mycket annat. Och många firmamedlemmar är med på att förstärka denna bild, då förklaringen till att man är med i en firma är att man delar ett starkt våldsintresse med de andra i firman samt att man älskar sitt lag. Man skulle kunna dela upp firmavåldet i två olika delar, det som handlar om det reella fysiska våldet och det som handlar om det symboliska våldet. Då det är många åskådare som deltar i det symboliska våldet runt om på de svenska idrottsläktarna kan man säga att det är det fysiska våldet som särskiljer firmorna från andra supportrar och åskådare. Vad gäller det symboliska våldet som till exempel att skrika hatramsor mot motståndarlaget och kalla domaren för en hora verkar det vara något som en stor del av fotbollspubliken ägnar sig åt. Själv har jag inte varit på en enda match i Herrallsvenskan där jag inte har hört någon man som har skrikit ”jävla fitta” och ”jävla hora” – jag har dock aldrig hört någon skrika ”jävla fitta” eller ”jävla hora” när jag har varit på matcher i Damallsvenskan.

Det symboliska våldet är alltså högst levande bland många åskådare – läs män – runt om på de svenska idrottsläktarna. Det är dock firmorna som är den enda gruppering i idrottslandskapet som

har en uttalad och medveten våldsideologi som enligt de själva går ut på att – ”söka direkt konfrontation med likasinnade” (Radmann 2012 c). Låt oss titta lite närmare på förklaringar till varför man väljer att vara med i en firma.

6.1 Varför vara med i en Firma? – Om identitet och gemenskap

I många av de svenska supporterprojekt som är genomförda genom åren har man konstaterat att det finns fyra huvudanledningar till att unga män söker sig till en firmagruppering: *bekräftelse*, *uppmärksamhet*, *utanförskap* och att man *söker spänning och kickar* i vardagen (SOU 2012:23 s. 281). Tommy Deogan som i sin bok *Män av våld* intervjuar många aktiva huliganer kommer fram till att det finns flera olika anledningar till att man väljer att vara med i en firma:

/.../ här finns en skillnad mellan dem som är ute efter kicken som våldet ger, och de som gillar festerna, identiteten och bekräftelsen som umgänget ger.

(Deogan 2011:19)

Deogan skriver att det finns en hel del unga män som söker sig till firmakulturen trots att de inte gillar våldet – det är snarare gemenskapen och sammanhanget man vill vara en del av.

Identitet, tillhörighet, gemenskap, att man *är* någon – allt detta är viktiga begrepp när någon förklarar varför man är med i en supportergruppering, oavsett vilken typ av grupp det är frågan om. Medan individuell identitet handlar om hur man som individ konstituerar sig eller blir konstituerad av sin omgivning handlar social identitet om gruppidentitet eller kollektiv identitet. För fotbollssupportrar generellt och för firmagrupperingar specifikt verkar just den sociala identiteten spela en avgörande roll och detta knyter an till mycket av den forskning som är gjord kring fenomenet. Att just supportermiljöerna ger en stark känsla av tillhörighet handlar också om, som jag ser det, att det finns en kroppslig och fysisk närhet. Sociologen Anders Persson skriver att *kollektiva identiteter ger mening och de konstrueras av individer när de internaliseras, görs till en del av individens inre i form av värderingar, moral, mål och liknande* (Persson 2012:126).

I mötet mellan människor skiljer sociologen Ervin Goffman på begreppen *överförda* uttryck och *utsända* uttryck, där det förra

handlar om kroppen och kroppsspråket och utsända uttryck handlar om verbala symboler och liknande. Goffmans studier är relevanta när man analyserar huligankulturen, eftersom hans studier handlar om människor som är fysiskt nära varandra, så nära att de kan se, röra vid och känna lukten av varandra (Persson 2012:134). Interaktionen i en firmagruppering handlar om en fusion mellan dessa två interaktionsformer som ömsesidigt förstärker och utvecklar varandra. I ett stort och våldsamt "box" (slagsmål) är det mycket kropp, ljud, kroppsvätskor (blod, snor, spott), smärta – de överförda uttrycken är i centrum. Efter "boxet" tar i stället de utsända uttrycken över – man kommunicerar slagsmålet, både face-to-face och genom digitala medier, man skriver om slagsmålet, man har filmat slagsmålet och lagt ut det på en hemsida för vidare spridning. Viktigt är dock att båda uttrycksformerna är lika viktiga för den sociala identiteten, den kollektiva berättelsen om vilka vi är. Berättelsen om vilka vi är, eller snarare vilka vi vill ge intrycket av att vi är, kallar Goffman för *stigma management*, *stigmastyrning* (Goffman 1959).

Just i gruppframträdanden, som ett firmaslagsmål är, blir dramaturgin extra viktig, eftersom gruppen måste samordna sitt handlande mot det gemensamma (intrycks-) målet. Varje individ i gruppen blir därför ett hot mot gruppens gemensamma framförande. Detta kommer tydligt fram i det beskrivna "boxet" mellan Firman Boys och KGB där KGB:s *frontgrabbar* enligt Firman Boys ansågs vara *riktiga grabbar*, medan andra var *fega skitungar*. Goffman skriver fram tre olika *dramaturgier* kring detta, *den dramaturgiska lojaliteten*, *den dramaturgiska disciplinen* och *den dramaturgiska försiktigheten*. *Lojaliteten* avser intrycket gruppen ska göra på publiken, *disciplinen* om att gruppens samlade framträdande är viktigare än individens, medan *försiktigheten* handlar om att man måste bevaka de olika framträdandena både backstage och onstage, så att inte något ofördelaktigt läcker ut om gruppens samlade *performance* (Goffmann 1974:186-189, Persson 2012:106). Alla dessa tre dramaturgier är bindande för dem som ingår i en firmakultur. Bryts det för mycket mot någon av dessa uppsättningar riskerar man att uteslutas från framtida gruppuppträdanden. Man har då gått utanför ramarna för det som tillåts inom den grupp man identifierar sig med. Frågan blir då vad man fyller *huliganramen* med och vilka som får vara med och bestämma innehållet i ramen? Persson beskriver det sociala mötet mellan människor som en *situationens dynamik*,

/.../ liknar på det analytiska planet sådant som kod, habitus (vane-mönster), doxa (sunt förnuft) och kultur (tradition) men är betydlig mer flyktig och situationsanpassad och dessutom beroende av individens erfarenheter, situationsdefinitioner och interaktioner. Men situationens dynamik existerar inte i ett socialt vakuum, utan de är länkade till samhället.

(Persson 2012:318)

Situationens dynamik i firmakulturen är ofta kopplad till det fysiska våldsutövandet, både det faktiska och det narrativa. Den fysiska närheten kan sägas finnas på två plan inom huligankulturen: dels den faktiska, fysiska närvaron när man slåss, sen den mediala narrativa närvaron när man hela tiden berättar om och återberättar de fysiska slagsmålen.

Såväl supporterskapet som huliganismen är under ständig förhandling mellan vad som är legitima respektive icke-legitima förhållnings-sätt i supporter-kulturen, mellan normalt och avvikande. Om man skulle göra en stigmaskala över supporter-kulturens normalitets-värden där den ena punkten är normalitet och den andra stigmatisering är ett av definitionsproblemen vad som ska vara skalans medel-värde. Vad får man göra och vad får man inte göra på svenska idrottsläktare 2012 utifrån samhällets normalitetsnorm? Med normalitetsnorm menar jag den sammanlagda summan av vad lagen säger och vad etiken och moralen tillåter.

I samhället går det en tydlig gräns mellan det fysiska våldet och det symboliska våldet, där det fysiska våldet är mycket stigmatiserande. Det blir genast mycket svårare när man ska bedöma det symboliska våldet, vart går till exempel gränsen mellan det man får skrika och det man inte får skrika på svenska fotbollsläktare 2012? Vad gäller sexistiskt språkbruk tillåts till exempel att man får skrika *domarn är en hora*, men om man skriker *Martin Hansson* (allsvensk fotbollsdomare, min anmärkning) *är en hora* kan klubben bli till-dömd böter av Svenska Fotbollförbundet. Idrottsskulturens uttrycks-sätt såsom det manifesteras genom fysiskt och symboliskt våld har varit och kommer nog alltid att vara i samhällets fokus vad gäller vad som ska tillåtas och var gränserna för det tillåtna ska gå. Idrotts-arenorna, som är offentliga rum, är till största delen manliga arenor. Låt mig därför redogöra lite närmare för hur jag resonerar kring idrottskultur, huliganism och maskulinitet.

6.2 Maskulinitet och supporterkultur

Man skulle kunna säga att just huliganismen verkar vara en paradgren inom genusuppvisning genom de manliga kropparnas gestaltning på en offentlig scen. För de som inte bevittnar scenen fysiskt på plats finns ett flertal olika medienarrativ som förmedlar huligan-kulturen. Medieforskaren Anja Hirdman knyter an till Goffman i sin bok *Den ensamman fallosen – Mediala bilder, pornografi och kön* och menar att det finns en imaginär maskulinitet i dagens medielandskap som alla oavsett kön, klass, etnicitet och ålder, måste förhålla sig till:

Och även om internet skiljer sig från faktiska fysiska möten, ansikte mot ansikte, är detta med att bli accepterad kanske av än större vikt. Här kan vi bli mötta och värderade av en mycket större publik – som också kan få ta del av hur andra värderar oss.

(Hirdman 2008:114)

Genusforskaren R.W. Connell skapade det teoretiska begreppet *den hegemoniska maskuliniteten*. En av Connells poänger med begreppet är att i princip alla män drar fördel av den hegemoniska maskuliniteten och även om den hela tiden skapas och återskapas sker det alltid utifrån mannen som norm; mannen förblir alltid överordnad kvinnan. Det finns även olika hierarkier bland män, som bygger på etnicitet, klass, sexualitet som i sin tur rangordnar vilken plats man uppbär i denna genushierarki som alla män och kvinnor måste förhålla sig till (Connell 1996).

Vilka är då denna maskulinitets grundpålar? Anja Hirdman, som skriver om olika maskuliniteter och inte specifikt om huliganism, hävdar att det dels handlar om att tillskansa sig egenskaper och roller, dels om att man måste frånsäga sig vissa behov, som till exempel behov av intimitet och närhet.

Det som följer idéer om maskulinitet som en enveten skugga är autonomi och rationalitet. Mannen är, eller bör vara, ett autonomt själv som inte är beroende av någon eller något. Som inte låter känslorna (eller kroppen) dra iväg med honom, utan som kan sortera, strukturera och fatta förnuftiga beslut.

(Hirdman 2008:22)

Hirdman skriver vidare att mannen tidigt lär sig att ta avstånd från det hon kallar det feminina: *beroende, intimitet, känslsamhet och närhet, är till stor del det som män skall lägga utanför sig själva för att bli maskulina* (Hirdman 2008:26). Genom denna separations-

process sker det en nedvärdering av det feminina – det kvinnliga – som något som man till varje pris måste undvika. Här ligger kanske förklaringen till att så många män runt om på de svenska fotbolls-läktarna skriker ”jävla fitta” och ”jävla hora”. Firmakulturen uppvisar mycket av den maskulinitet som Hirdman beskriver, samtidigt uppvisar samma kultur också många paradoxer. Samtidigt som man ska vara ”hård” vittnar mitt material även om en kultur där just känslorna kan få fritt spelrum. Inte minst kan man se prov på en hyperkänslighet när det gäller frågor som rör den egna klubben, men det gäller att styra känslorna i rätt (maskulin) riktning. Känslor får finnas, men det viktigaste är att man som ”grabb” ska visa ”stake” genom att ge och ta stryk och man ska undvika att vara en ”fitta”, vilket symboliserar någon som är feg och svag. Hirdman skriver att bilden har en enorm betydelse i skapandet av kön i dagens digitala medielandskap:

Bilder har en unik förmåga att blanda samman symboliska representationer och det ”verkliga”. De är verklighetens perfekta avbild och på samma gång fyllda av symboler och koder som vi måste lära oss förstå för att begripa vad bilden säger. /.../ Seendet är inte heller isolerat från resten av kroppen, det vi ser kan ge kroppsliga reaktioner som glädje, sorg, äckel, upphetsning, skräck. Att bilder kan ha en omedelbar effekt på kroppen visar vår sårbarhet och känslighet inför det vi ser.

(Hirdman 2008:15)

Med tanke på att huliganismen verkar få en allt större plats både i populärkulturen och i sociala medier blir just bilden, den narrativa berättelsen om våldet och firmorna, allt viktigare. En möjlig förklaring till Firman Boys allt starkare ställning i det svenska firmalandskapet kan kanske vara deras medvetna mediestrategi med Sveriges scenen som spjutspets för deras sätt att hantera stigma. Man skulle helt enkelt kunna tala om denna strategi som *stigma management* eller *impression management*.

Att kunna kontrollera sin kropp och övervinna sin rädsla för fysisk och psykisk smärta är viktiga ingredienser i skapandet av den hypermaskulinitet som går igen i de olika firmaberättelserna. I huliganbiografen *En av grabbarna* (Höglund 2005) beskriver författaren hur viktigt det är att: stå upp, ta stryk, fixa till dig så du är redo inför kommande slagsmål – för de kommer att komma och det gäller att vara beredd. Kroppen är överlägsen den smärta som åsamkas den, *det som inte dödar en, härdar en* och det gäller att möta smärtan med värdighet enligt Hirdman:

Detta följer den uppdelning av mannen i förnuft och känsla (ande/kropp), där det kroppsliga genom historien kopplats till det feminina /.../ Den (kroppen, min anmärkning) styr honom inte, hans jag är så mycket större. Det som bevisligen inte kan brytas ned, detta något som gör att han inte ger upp (hur illa tilltygat köttet än blir), sitter inte i kroppen.

(Hirdman 2008:64-65)

Denna maskulinitet, eller snarare dessa maskuliniteter, skapas och återskapas i olika huligan-narrativ, i gammelmmedia, i nymedia, i intervjuerna och i populärkulturen. En maskulinitet där banden mellan män är det centrala och där grupptänket kring *vem mannen är* är grunden för hypermaskulinitetens tre koder: *tävlan*, *känslomässig distans* och *sexuell positionering av kvinnan* (Hirdman 2008). Det som handlar om känslornas plats i huligankulturen handlar dock inte enbart om känslomässig distans utan i många fall vittnar berättelserna om att det är en scen där männen har möjlighet att både visa egna känslor och ta emot känslor från andra inom gruppen. Det handlar också mycket om tillit, förtroende och sårbarhet i den sociala interaktionen.

Samhörigheten inom gruppen är oerhört stark enligt firmamedlemmarna själva och man håller alltid ihop – oavsett vad som sker så tar alla ”grabbar hand om varandra” – också när någon hamnar i fängelse:

Vi hälsar på dem i helgerna. Vi lämnar pengar, kläder, tidningar, kanske TV-spel. Vi är helt beroende av lojalitet. Utan den och kärleken till AIK så finns vi inte. Vi är en helt unik sammansättning människor och alla är beredda att gå i döden för varandra.

(Mendel-Enk 2002)

Denna bild bekräftas i flera av de intervjuer jag själv har gjort med aktiva firmamedlemmar (Radmann 2012).

Genusforskaren Jeff Hearn menar att begreppet hegemonisk maskulinitet är svårfångat och att det behöver utvecklas, inte minst när man diskuterar män och våld. Han menar att teoretiseringen av mäns våld är en nyckelfråga när det gäller att förstå män och olika maskuliniteter och att våldet alltid måste kontextualiseras utifrån vilken typ av patriarkat våldet uppträder i:

Increasingly, violence need to be understood transnationally, with multiply forms within trans (national) patriarchies.

(Hearn 2012:12)

Kontextualiseringen av maskuliniteterna lyfts fram som något mycket centralt för att man ska kunna förstå och förklara hur samma typ av (maskulint) handlande har helt olika innebörd beroende på var det uppträder. Om man tar den så kallade hederskodexen mellan svenska firmor där det sägs att man inte ska slå och sparka på den som ligger, inte använda tillhyggen eller övervåld – detta ställer utländska huliganer sig helt frågande till – de förstår knappt frågeställningen, enligt Tommy Deogan. Deogan intervjuar några individer om huliganvåldet i Polen, England och Ryssland där flera säger att huvudsyftet med huliganvåldet är att skada de andra i firmorna så mycket som möjligt – hederskodexen existerar inte enligt dem (Deogan 2011:92).

I huligankontexten är det nolltolerans mot att ge sig på kvinnor, barn eller ”vanliga supportrar”, enligt dem som själva är aktiva i firmorna (Deogan 2011:190, Radmann 2012). Jeff Hearn menar att våldet i sig är en mycket stark signifikant i den hegemoniska maskuliniteten. I vissa miljöer innebär till exempel mäns våld mot kvinnor att den hegemoniska maskuliniteten förlorar legitimitet medan den i andra miljöer stärks. Dock ser han våldet som något som huvudsakligen tillhör en maskulin scen:

Violence can be accepted, if not always acceptable, way of being a man; it may act as a reference for boys, men, being a man, a powerful performative way of demonstrating someone is a man, in both generic quality of violence, and more so men's violence to women. In speaking and showing difference from women, men are often made specialists, experts, in violence /.../.

(Hearn 2012:11)

Mitt material bekräftar Hearn's teorier om att våldet måste kontextualiseras. Firmakillarnas självbild är att våldet är mycket viktigt för att bekräfta, både den egna identiteten och grupp-identiteten – våldet gör både individen och gruppen stark och våldet gör att sammanhållningen och gemenskapen fördjupas. ”Missbrukas” våldet, i huligankontexten, till exempel genom att man ger sig på kvinnor eller ”vanliga” supportrar får våldet motsatt effekt – man betraktas som feg och omanlig och riskerar att utestängas från gruppen enligt firmakillarna själva (Radmann 2012).

7 Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att ge en bild av det svenska firmalandskapet så som det ser ut hösten 2012. Jag ska nedan försöka sammanfatta detta i punktform:

1. Eftersom de så kallade firmorna verkar stå för mycket av idrottsvåldet är det viktigt att kunna kontextualisera firmakulturen utifrån svenska förhållanden, inte minst för att skapa en förståelse om fenomenets utveckling framåt i tiden. I dag verkar det vara en samstämmighet mellan olika europeiska forskare om att det inte existerar några universalförklaringar till huliganismen utan att fenomenet måste sättas in i en historisk, social, ekonomisk, politisk och kulturell kontext. Samtidigt uppvisar många länder ett antal gemensamma nämnare vad gäller huliganismens utveckling. Initialskedet kännetecknas av sporadiskt våld riktat mot domare och spelare, steg två är präglad av oroligheter mellan olika supportergrupper och mellan supportrar och polis/ordningsmakt inne på arenorna, medan steg tre innebär ett eskalerande våld utanför arenorna och en allt tydligare firmakultur. Denna utveckling finns även i Sverige.
2. Ordningsstörningar, i betydelsen allvarliga grupprelaterade sådana, var i Sverige som flest mellan åren 1995 och 2004. Samtidigt som antalet händelser var som flest går det inte att dra några enkla slutsatser om idrottsvåldet, eftersom dess utseende skiljer sig åt under perioden. Fram till 1996 var bråken integrerade i supporterklacken och skedde oftast på arenan eller på väg till och från en match. Efter 1997 har de flesta av slagsmålen och bråken kunnat härledas till firmornas verksamhet. Efter detta blev våldet mera planerat och strukturerat. Dessutom förlades det på andra platser än på arenorna. Det framgår även tydligt att det har skett en förändring av våldsscenen vad gäller bråken inne på arenorna. Alla supportrar, oavsett kategorisering, vänder sig mot våldsamheter på arenorna.
3. En svårighet som infinner sig när man diskuterar firmakulturen är balansgången mellan att inte bagatellisera eller överdriva fenomenet eller våldsamheterna. Utifrån en enkätundersökning som ligger till grund för en del av mina slutsatser i denna text verkar det gå att säga att intresset för att gå med i en firma har minskat de senaste åren. Flera menar dock att den så kallade

ultraskulturen¹⁴ är ständigt växande och att många killar inom ultraskulturen inte drar sig för att vara med i slagsmål – även om de inte aktivt söker konfrontation. Andra som har svarat på samma enkät säger att intresset är konstant, medan en tredje part av de som har svarat menar att intresset är ökande – dessa olika svar visar med all tydlighet hur komplex frågan kring huligan- och firmakulturen är.

4. Utifrån enkätsvar och intervjuer jag har gjort verkar det som om AIK:s Firman Boys har en särställning bland firmagrupperna i dagens Sverige. Firman Boys är också den firma som har ökat mest och där nyrekryteringen verkar vara starkast.

Ett svårt räknestycke

Jag är själv skeptisk till att skriva fram siffror kring antal firmor och huliganer, eftersom själva begreppen ”huliganism” och ”huligan” är diffusa och föränderliga och att tolkningen ofta är beroende av vilka glasögon man betraktar hela idrottslandskapet med. Men om man utifrån enkätsvaren som kom in i mitten på oktober 2012 gör en statusrapport träder följande bild av det svenska firmalandskapet fram.¹⁵ I Sverige skulle det röra sig om runt 650–700 aktiva firmamedlemmar fördelade på nio firmor.

I studien har det kommit fram att det finns cirka 22 000 organiserade medlemmar i de supporterföreningar som det redogörs för i enkäterna. Detta skulle innebära att ”firmakillarna” utgör cirka tre procent av de organiserade supporterarna och en rent av försvinnande liten procentdel om man räknar in alla som går och tittar på idrott i Sverige. Ungefär 400, av de 650–700 firmakillarna, återfinns i Stockholmsklubbarna, cirka 175 i Göteborgsregionen och sedan är det cirka 50 i Helsingborg och lika många i Malmö. Det verkar vara så att där det finns firmor finns det också babyfirmor, men det finns även en ”seniorverksamhet” i vissa firmor.

---

¹⁴ Ultras är en supportergruppering som har fokus på att stödja sitt lag från läktaren genom ramsor, sång och en karnevalistisk stämning. De flesta ultras är positiva till pyroteknik.

¹⁵ Talen grundar sig på de enkäter jag har fått in från poliser, SLO och andra resurspersoner i det svenska supporterlandskapet. Totalt fick jag svar som rör 14 klubbar, 12 allsvenska och 2 Superettan-klubbar i fotboll. Då många av de som svarat också arbetar med ishockey, bandy, handboll och andra idrotter borde i princip hela det svenska ”idrottsvåldslandskapet” vara täckt.

Media

Forskning visar att medias roll är viktig om man vill förstå firmalandskapet. Dagens medielandskap möjliggör tusentals nya röster i beskrivningarna av fotbollskulturen, vilket gör att traditionella media inte har samma tolkningsföreträde som tidigare, utan man går mot en mera diversifierad och mångfaldig idrottsrapportering – något som märks tydligt i firmornas egna medieberättelser.

Många av enkätsvaren vittnar om att de sociala medierna är viktiga för hela huligankulturen och flera lyfter Facebook som en viktig aktör – och då gärna slutna Facebook-sidor där enbart de som är med i olika grupperingar har tillträde. Detta stärker slutsatserna från ett flertal olika supporterprojekt, där man lyfter fram de sociala mediernas allt starkare roll för den våldsamma fotbollskulturen. Vad gäller de yngre supportrarna verkar dessa anamma den nya tekniken allt mera kring kommunikationen av idrottsvåldet.

Firmornas påverkan

Huvudkritiken, som den framkommer i enkätsvaren, mot firmorna är att firman ”svärtar ner klubbens varumärke”, att firmaaktiviteter renderar böter, att det förekommer hot och trakasserier mot styrelse och spelare, att de provocerar och söker konflikter och att mycket resurser får läggas på att bekämpa våldet som firmorna står för. Att några firmor har ”kvartssamtal” med tränare och ledare lyfts som problematiskt. I en del svar lyfter man fram att firmorna står bakom bengaler och smällare och att detta i sin tur är mycket kostsamt för klubben – detta stämmer i vissa fall inte då flera firmor uttryckligen har sagt nej och tagit avstånd till pyroteknik på läktarna.

De flesta som har svarat på enkäten upplever att våldet inne på arenorna har minskat och att nyrekryteringen i dagsläget inte är ökande. Det finns dock undantag och inte minst finns det frågetecken kring babyfirmornas storlek och gestaltning. Dagens supporterlandskap är mera fragmenterat och diversifierat än tidigare, vilket gör att det inom en och samma förening kan existera en mängd olika supportersammanslutningar. Detta ställer i sin tur krav på professionalitet och kulturkompetens för alla involverade

parter. Våldet inne på de svenska arenorna verkar vara mindre än på många år.

Firmakultur

Skapandet av identitet inom och genom huldigankulturen, både på individ- och gruppnivå, intar en central plats när förklaringar till att man går med i en firma görs. Studier pekar på att man måste förstå och analysera flera olika aktörers handlande i huliganlandskapet. Man måste alltså placera in fältet i en större kontext kring fotbollskulturen. En viktig poäng här är den historiska rivalitet som finns mellan särskilda klubbar och särskilda supportergrupper. Genom historiska och pågående konflikter utvecklas ett kollektivt medvetande, inom gruppen mot antagonisterna, som bygger upp och stärker den egna gruppidentiteten (Tsoukala 2009:103).

Firmakulturen uppvisar mycket av den maskulinitet som genusforskaren Connell beskriver som *den hegemoniska maskuliniteten* (Connell 1996), samtidigt uppvisar samma kultur också många paradoxer. Samtidigt som man ska vara ”hård” vittnar mitt material även om en kultur där just känslorna kan få fritt spelrum. Inte minst kan man se prov på en hyperkänslighet när det gäller frågor som rör den egna klubben – men det gäller att styra känslorna i rätt (maskulin) riktning. Känslor får finnas, men det viktigaste är att man som ”grabb” ska visa ”stake” genom att ge och ta stryk och man ska undvika att vara en ”fitta”, vilket symboliserar någon som är feg och svag. Denna maskulinitet, eller snarare dessa maskuliniteter, skapas och återskapas i olika huligannarrativ och praktiker i gammelmmedia, i nymedia, i intervjuerna och i populärkulturen. En maskulinitet där banden mellan män är det centrala och där grupp-tänket kring ”vem mannen är” är grunden för hypermaskulinitetens tre koder: *tävlan*, *känslomässig distans* och *sexuell positionering av kvinnan* (Hirdman 2008). Det som handlar om känslornas plats i huldigankulturen handlar dock inte enbart om känslomässig distans utan i många fall vittnar berättelserna om att det är en scen där männen har möjlighet att både visa egna känslor och ta emot känslor från andra inom gruppen. Det handlar också mycket om tillit, förtroende och sårbarhet i den sociala interaktionen.

Firmakillarnas självbild är att våldet är mycket viktigt för att bekräfta både den egna identiteten och gruppidentiteten – våldet gör både individen och gruppen stark och våldet gör att samman-

hållningen och gemenskapen fördjupas. "Missbrukas" våldet, i huli-gankontexten, till exempel genom att man ger sig på kvinnor eller "vanliga" supportrar så får våldet motsatt effekt – man betraktas som feg och omanlig och riskerar att utestängas från gruppen enligt firmakillarna själva (Radmann 2012).

Idrottsskulturens uttryckssätt såsom det manifesteras genom fysiskt och symboliskt våld har varit och kommer nog alltid att vara i samhällets fokus vad gäller vad som ska tillåtas och var gränserna för det tillåtna ska gå.

Referenser

- Andersson, T. & Radmann, A. (1998). *Från Gentleman till huligan? Svensk fotbollskultur förr och nu*. Stehag: Symposion
- Armstrong, G. *Football Hooligans. Knowing the score*. Oxford: Berg
- Asplund, P. (2000) *Med hatet som drivkraft*. Stockholm: Hjalmarsson & Högberg
- Asplund, P. (2002) *Stockholm United Fotbollsklubb*. Stockholm: Hjalmarsson & Högberg
- Bjurström, E. (1997) *högt & lågt. Smak och stil i ungdomskulturen*. Umeå: Boréa
- Connell, R.W. (1996) *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Crabbe, T. (2003) "The Public Gets What the Public Wants: England Football Fans, "Truth" Claims and Mediated Realities", *International Review for the Sociology of Sport* 38 (4):413–25.
- Crawford, G. (2004) *Consuming Sport: Fans, Sport and Culture*. London: Routledge.
- Deogan, T. (2009). *Blodsbröder*. Malmö: Bra Böcker.
- Deogan, T (2011) *Män av Våld. Om svenska huliganer*. Malmö: Bra Böcker.
- Eriksson, B. (2012) *Mindre våld för pengarna*, SOU 2012:23. Stockholm:Fritzes.
- Faludi, S. (2000) *Ställd – sveket mot mannen*. Stockholm:Ordfront
- Frosdick, S., Marsh, P. E., & Chalmers, J. (2005). *Football hooliganism*. Cullompton, UK: Willan Publishing.
- Giulianotti, R. (1999) *Football. A Sociology of the Global Game*. Cambridge: Polity Press.
- Giulianotti, R. and Armstrong, G. (2002) "Avenues of Contestation. Football Hooligans Running and Ruling Urban Spaces", *Social Anthropology* 10 (2): 211:38.
- Goffman, E. (1970) *När människor möts*. Stockholm: Aldus/Bonnier.
- Goffman, E. (1971) *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Raben & Sjögren.
- Hagström, Magnus, Peter Johansson and Carl Jurell (2010) *Va för jävla pack e ni?: Berättelsen om Stockholms fotbollsklackar*. Stockholm: Imperial Publishing.

- Hearn, J. (2012) "The sociological significance of domestic violence: Tensions, paradoxes and implications". I *Current Sociology*, 20120913, <http://csi.sagepub.com/>
- Hillsborough. *The Report of the Hillsborough Independent Panel*. http://hillsborough.independent.gov.uk/repository/report/HIP_report.pdf
- Hirdman, A. (2008) *Den ensamman fallosen. Mediala bilder, pornografi och kön*. Stockholm: Atlas.
- Höglund, J. (2005) *En av grabbarna. En berättelse inifrån brödraskapet Firman Boys*. Stockholm: MMG Books
- Nilsson, I. och Wadeskog, A. (2011). *Gatuvåldets ekonomi. Del 1. Individer och förlopp*. Stockholm: Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft.
- Mendel- Enk, S. (2002) "AIK:s firma inifrån – I mörkrets hjärta" i *Offside*, nr 4 , Mendel-Enk, S. (2004) *Med uppenbar känsla för stil. Ett reportage om manlighet*. Stockholm: Atlas.
- Pennant, C. Top Boys. (2006) *True stories of football's hardest men*. London: John Blake Publishing Ltd.
- Persson, A. (2012) *Ritualisering och sårbarhet – ansikte mot ansikte med Goffmans perspektiv på social information*. Malmö: Liber.
- Poulton, E. (2007) "Fantasy football hooliganism` in popular media", in *Media, Culture and Society*, 2007 29:151.
- Radmann, A. (2012) "The New Media and Hooliganism. Constructing Media Identities", 171–188 i *We love to hate each other: mediated football fan culture*, T. Roksvold & R. Krøvel Gothenburg: Nordicom.
- Radmann, A. (2012) "Idrottsvåldets karaktär", 235–305 i *Mindre våld för pengarna*, SOU 2012:23. Stockholm: Fritzes.
- Radmann, A. (2012) "Att äga en (huligan) berättelse. Mediers konstruktion av fotbollsvåld", 97-120 *Scandinavian Sport Studies Forum* 3 (2012). www.sportstudies.org
- Redhead, S. (1993) *The Passions and the Fashion: Football Fandom in New Europe*, Aldershot: Avebury.
- Riksidrottsförbundet, RF. (2005) *Rapporten Publikkultur och ordningsförhållanden i svensk fotboll 2004*. Stockholm: RF.
- Spaaij, R. (2006) *Understanding Football Hooliganism: a Comparison of Six Western European Football Clubs*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

- Stott, C. & Pearson, G. (2007). *Football "hooliganism": Policing and the war on the "English disease"*. London: Pennant Books.
- Sverige Inrikesdepartementet. (Ed.). (1997). *Våldet - och glädjen!: En debattbok om huliganer och glada supportrar*. Farsta: SISU idrottsböcker.
- Thurén, T. & Strachal, G. (2011) *Källa: internet. Att bedöma information utifrån källkritiska principer*. Malmö: Gleerups.
- Tsoukala, A. (2009) *Football Hooliganism in Europe. Security and Civil Liberties in the Balance*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan.

Bilaga 1: Enkäten

Aage Radmann, aage.radmann@mah.se , 0709-655601

Frågor:

1. Idrottsklubb?
2. Supporterklubb/Supporterklubbar/Antal medlemmar?
3. Finns det någon firma i er klubb?
4. Vad heter firman?
5. Hur många medlemmar har ”er” firma, ungefärlig?
6. Finns det några kvinnor med i ”er” firma?
7. Finns det olika firmagenerationer, som till exempel en ”baby-firma”?
8. Har firman en egen hemsida?
9. Vad heter hemsidan?
10. Upplever du att firman påverkar idrottsklubbens verksamhet – i så fall hur?
11. Upplever du att firman gör något positivt för supporter-kulturen eller klubben – i så fall vad?
12. Upplever du att intresset för att gå med i en firma ökar?
13. Vad tycker du är viktigast vad gäller frågorna kring ”idrotts-våldet”?
14. Annat – skriv fritt om du har kommit på något som inte ryms i frågorna ovan.

Tack för din medverkan.

Kartläggning av våld, hot och trakasserier

I denna bilaga redovisas mera i detalj den kartläggning av våld, hot och trakasserier inom fotbollen och ishockeyn som genomförts av Stiftelsen Tryggare Sverige. Redovisningen presenteras i form av ett bildmaterial. Efter bilderna finns en Referenslista för det material som använts under arbetets gång.

Analysen i form av text återfinns i *kapitel 14 Kartläggning av våld, hot och trakasserier*.

TRYGGARE SVERIGE

TRYGGARE SVERIGE

Idrottsrelaterat våld Förekomst av våld, hot och trakasserier

TRYGGARE SVERIGE

Uppdrag

- Kartlägga förekomsten av våld, hot och trakasserier inom idrotten
  - Enkätundersökning med cirka 1 000 personer och djupintervjuer med cirka 20 personer
- Förslag till åtgärder för att motverka våld, hot och trakasserier inom idrotten

TRYGGARE SVERIGE

Innehållsförteckning

- Tillvägagångssätt
- Definitioner
- Resultat
- Slutsatser
- Förslag till åtgärder

Tillvägagångssätt

- Urvalet omfattar 18 föreningar i de två högsta divisionerna inom fotbollen och ishockeyn i Sverige
Kategorisering i tre nivåer utifrån omsättning och publiksnitt.
Därefter slumpmässigt urval av åtta större, sju mellanstora och tre mindre föreningar

FOTBOLL

Allsvenskan, 10 st.
Superettan, 2 st.

ISHOCKEY

Elitserien, 5 st.
Allsvenskan, 1 st.

TRYGGARE SVERIGE

Tillvägångssätt (fortsättning)

- Enkätundersökning i juni 2012 med:
    - Styrelseledamöter
    - VD/Klubbdirektör/Sportchef
    - Säkerhetschef/Evenemangsansvarig
    - Övrig kanslipersonal och anställda
    - Tränare/Lagledare/Läkare m.fl. kring laget
    - Spelare
    - Ordningsvakter/Publikvärdar
    - Domare
-

Tillvägångsätt (fortsättning)

- Enkätundersökningen omfattar ett urval av ca 1 300 personer i de aktuella föreningarna
- 56 procent svarsfrekvens (motsvarar 713 personer)
- Högsta svarsfrekvensen bland VD/Klubbdirektör/Sportchef (92%), Säkerhetschefer/Evenemangsansvariga (89%) och Övrig kanslipersonal och anställda (84%)
- Lägst svarsfrekvens bland Spelare (52%) och Ordningsvakter/Publikvärdar (36%)

TRYGGARE SVERIGE

Tillvägångssätt (fortsättning)

- Nyckelpersonsintervjuer i augusti-oktober 2012 med:
  - Styrelseledamöter
  - Klubbdirektörer
  - Säkerhetschefer/Evenemangsansvariga
  - Övrig kanslipersonal
  - Tränare
  - Spelare
  - Ordningsvakter/Publikvärdar
  - Domare
  - Supporterpoliser
- Sammanlagt 24 nyckelpersonsintervjuer

Definitioner

Våld

Slag, sparkar eller annan typ av fysiskt våld mot person eller egendom

Hot

Konkret uttalat hot, till exempel SMS-meddelande om att person eller egendom ska skadas

Trakasserier

Avser obehagliga telefonsamtal, tecken på kartläggning eller att oönskade varor beställs i den drabbades namn

I den fortsatta framställningen används begreppet *händelser* för att beskriva de fall av våld, hot och trakasserier som rapporteras och begreppet *gärningspersoner* om de som står för dessa händelser

Resultat – enkätundersökning

- 17 procent av de tillfrågade rapporterar att de under det senaste året har utsatts för våld, hot eller trakasserier med anledning av sitt arbete/engagemang inom fotbollen eller ishockeyn i Sverige
- Inga skillnader i utsatthet mellan fotboll och ishockey
- VD/Klubbdirektör/Sportchef (42%), Domare (35%) och Ordningsvakter/Publikvärdar (30%) är särskilt utsatta
- Vanligast med hot (8%). Däremot ovanligare med trakasserier (5%) och fysiskt våld (4%)
- Även om många händelser uppstår i stundens frustration innehåller de inte sällan (53%) inslag av försök till påverkan, t.ex. skrämna till passivitet eller konkret åtgärd

Resultat – enkätundersökning (fortsättning)

- En mindre del (14%) av händelserna bedöms ha kopplingar till organiserad brottslighet/gångbrottslighet
- Vid drygt hälften (58%) av händelserna utgjordes gärningspersonerna av anhängare till det egna laget
- Mindre än hälften (40%) av händelserna har inte rapporterats till närmaste chef eller till arbetsgivare/förening/förbund
- Den främsta orsaken (65%) till att händelserna inte rapporterats är rädsla för represalier från gärningspersonerna
- De flesta (85%) som rapporterade upplever att de fick hjälp och stöd
- Endast en mindre del (13%) av händelserna har polisanmälts

TRYGGARE SVERIGE

Olika yrkesgruppers utsatthet för våld, hot och trakasserier

VD/Klubbdirektör/Sportchef (2012)	42 procent
Domare - idrott (2012)	35 procent
Ordningsvakter/Publikvärdar (2012)	30 procent
Personal vid Försäkringskassan (2010) ¹	16 procent
Tjänstemän inom Kronofogdemyndigheten (2005) ²	13 procent
Säkerhetschef/Evenemangsansvarig (2012)	12 procent
Kustbevakningstjänstemän (2005) ²	10 procent
Åklagare (2005) ²	10 procent
Fotbolls- och ishockeyspelare (2012)	10 procent
Tulltjänstemän (2005) ²	9 procent

Olika yrkesgruppers utsatthet för våld, hot och trakasserier (fortsättning)

Poliser (2005) ²	8 procent
Tränare/Lagledare (2012)	7 procent
Styrelseledamöter (2012)	7 procent
Övrig kanslipersonal/anställda (2012)	7 procent
Domare - jurister (2005) ²	6 procent
Journalister (2009) ³	6 procent
Nämndemän (2005) ²	3 procent
Tjänstemän inom Skatteverket (2005) ²	2 procent

¹Lindgren (2010), ²Brå (2005:18), ³SÄPO (2009)

Resultat – nyckelpersonsintervjuer

Egen utsatthet?

De som uppger att de har utsatts för brott beskriver att det främst handlar om hot och trakasserier. En vanlig uppfattning är att detta är en del av elitfotbollen/elitishockeyn och något "man måste lära sig att hantera".

Kunskaper om andras utsatthet?

I stort sett samtliga känner till andra inom idrotten som blivit utsatta för våld, hot och trakasserier. Ofta handlar det om förtäckta hot, men även direkta hot mot person eller familj förekommer. En vanlig uppfattning är att det finns de som väljer att inte anmäla utan hoppas att det ska gå över. Många menar att om deras egen familj skulle hotas skulle de sluta arbeta inom idrotten med omedelbar verkan.

Resultat – nyckelpersonsintervjuer (fortsättning)

Vilka är dina tankar kring frågan om idrottsrelaterat våld?

De intervjuade anser att det inte borde förekomma våld, hot och trakasserier inom elitfotbollen och elitishockeyn. Samtidigt anser vissa att det är så mycket känslor inblandade att det inte är konstigt att det förekommer.

Något som återkommer är frågan om vem som ska ta striden med de "destruktiva krafterna". Flera pekar även på det problematiska med att det förekommer personer inom föreningarna som själva har en bakgrund som "huligan"; att "det sänder fel signaler".

Resultat – nyckelpersonsintervjuer (fortsättning)

Kopplingar till organiserad/gångbrottslighet?

Flera intervjuade uppger att det förekommer kopplingar till organiserad brottslighet både i form av enskilda individer och i mer organiserad form. Det finns exempel på "destruktiva krafter" som vill ta över föreningar. Uppbyggnaden med demokratiska föreningar gör att de är känsliga för påverkan. Exempelvis går årsmötesbeslut m.m. att påverka med hjälp av det våldskapital som dessa individer och grupper besitter. Vissa menar även att det finns föreningar där de "destruktiva krafterna" återfinns på viktiga positioner.

Vissa menar att 51%-regeln inte kommer tillåtas försvinna eftersom de "destruktiva krafterna" då kommer att förlora makten de skaffat sig i respektive förening.

Resultat – nyckelpersonsintervjuer (fortsättning)

Hur ser stödet från arbetsgivare respektive förening ut?

De intervjuade anser att arbetsgivarna och föreningarna tar frågor om våld, hot och trakasserier på allvar och menar att det finns handlingsplaner eller liknande. Däremot hanteras frågorna på olika sätt i föreningarna. Antingen genom dialog med supportergrupperingar eller genom att händelserna polisanmäls. En genomgående kommentar är att det saknas riktlinjer från centralt håll inom fotbollen.

Vad tror du om resultaten från enkäten?

Beroende på vilken kategori de intervjuade tillhör har de olika syn på resultaten. De flesta tror att domare är de som är mest utsatta.

Resultat – nyckelpersonsintervjuer (fortsättning)

Tror du att de som svarat har varit ärliga?

De intervjuade tror att de som svarat på enkäten har svarat ärligt. Dock menar vissa att det sannolikt finns personer i Stockholmsklubbarna som inte svarat ärligt; anledningen sägs vara att problemen i viss mån negligeras.

Övrigt

Vissa lyfter fram att det finns funktionärer som har kopplingar på "båda sidor", detta gör det svårt att veta "vem de kan lita på".

Andra synpunkter handlar om att merparten av supportrarna är emot att de "destruktiva krafterna" får mer makt men ingen vågar säga ifrån.

Resultat – nyckelpersonsintervjuer (fortsättning)

Övrigt (fortsättning)

De intervjuade menar att det är en oroväckande utveckling inom framför allt elitfotbollen i Sverige. Åsikter som att "fotbollen har gått för långt och i viss mån abdikerat" och att "många inom fotbollen är uppgivna" förekommer. Bland annat genom att människor från vad som kallas de "destruktiva krafterna" har tagit sig in i föreningarna och skaffat sig makt. Kommentarna handlar bland annat om att det är en organiserad verksamhet som har sin egen agenda och utnyttjar det demokratiska systemet samt ser till att få sina egna personer invalda i styrelser m.m.

Förekommer även kommentarer om att våld, hot och trakasserier inom ungdomsidrotten måste belysas ytterligare. Särskilt avseende möjligheten att kunna rekrytera domare framöver.

Resultat – nyckelpersonsintervjuer (fortsättning)

Vad tror du man kan göra för att komma åt problemen?

De intervjuade efterfrågar bland annat hårdare tag, mer dialog, att spelare/ledare/media m.fl. själva måste tänka på hur de uttrycker sig samt att de högsta ledningarna i föreningarna och förbunden måste prioritera frågor om våld, hot och trakasserier.

Med hårdare tag menas bland annat längre tillträdesförbud och längre fängelsestraff. Dialog handlar om en utökad och förbättrad dialog med olika supportergrupperingar, även de "destruktiva krafterna". Tränare, spelare och andra inom föreningarna måste ta ett eget ansvar för vad de säger och vad de skriver (sociala medier etc.). Även media borde tänka mer på hur de rapporterar, t.ex. inte underblåsa hat mot domare och spelare.

De goda krafterna måste orka stå upp bättre men för att de ska orka måste de ges ett bättre stöd.

Slutsatser

- Jämfört med andra yrkeskategorier är det förhållandevis många verksamheter inom fotboll och ishockey som under det gångna året utsatts för våld, hot och trakasserier
- Stora skillnader mellan olika grupper. Mest utsatta är VD, klubbdirektörer och sportchefer. Men även domare samt ordningsvakter och publikvärdar är mer utsatta än andra grupper
- Inga skillnader mellan fotboll och ishockey
- Ovanligt med våld, men det förekommer
- Endast en liten del av händelserna har polisanmälts
- Även om många händelser uppstår i stundens frustration innehåller de inte sällan inslag av försök till påverkan

Slutsatser (fortsättning)

- En mindre del av händelserna bedöms ha kopplingar till organiserad brottslighet/gångbrottslighet
- Normalisering; många har uppfattningen att hot och trakasserier ingår i jobbet
- Nästan samtliga känner till andra inom idrotten som blivit utsatta för våld, hot och trakasserier
- Många uppger att man inom fotbollen under lång tid varit alldeles för passiv; att det saknats vilja och kompetens och att det inom fotbollen finns en uppgivenhet när det gäller idrottsrelaterat våld
- Flera personer pekar på att det finns exempel på att ”destruktiva krafter” har kapat föreningar

Slutsatser (fortsättning)

- Vissa pekar på att det är problematiskt att vissa funktionärer har ”en fot på varje sida”; man vet inte vem man kan lita på
- Vissa menar att polisen begår ständiga övertramp och har en för aggressiv approach. Andra menar att polisen gör ett bra jobb, ytterligare andra att polisen måste bli mer offensiva. Våldig inkonsekvens i svaren

Förslag till åtgärder⁴

- **”Tone at the top”**
  - högsta ledningen/styrelsen inom fotboll och ishockey måste klara ut vad som gäller och sedan genomföra det som behövs
- **Vilja till förändring**
  - föreningarna måste själva ta initiativ till förändring
- **Ökad professionalisering**
  - anpassad organisation med tydlig ansvarsfördelning där frågor som rör roller, mandat och befogenheter är utklarade, inklusive budgetfrågor
  - kompetenshöjande åtgärder; certifiering av säkerhetsarbetet och utbildning av nyckelpersoner

Förslag till åtgärder⁴ (fortsättning)

- **Förbättrad dialog med samtliga supportergrupper**
  - kontinuerlig samverkan med supporterföreningar, bl.a. i form av "norm- och konsekvensdiskussioner"
  - skapat större delaktighet

- **Förbättrad samverkan med polis och åklagare**
  - utarbetande av ny strategi utifrån betänkanden av Nationell samordning mot brottslighet i samband med idrottsarrangemang

TRYGGARE SVERIGE

Förslag till åtgärder⁴ (fortsättning)

- **Förbättrad samverkan mellan klubbar**
  - utvecklade samverkansmöten, med kravställning
- **Förbättrad lagstiftning**
  - Utifrån förslag i betänkanden av Nationell samordning mot brottslighet i samband med idrottsarrangemang

⁴Observera att dessa förslag inte är tillämpliga i de fall där så kallade "destruktiva krafter" redan har tagit över en förening. Då krävs helt andra åtgärder.

Referenslista

- Arbetsmiljöverket (2010). *Arbets-skador 2009*. Rapport 2010:1. Stockholm: Arbetsmiljöverket.
- Brå (2005). *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration*. Rapport 2005:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Carlsson Sanz, S. (2008). *Storstadsvåld. En undersökning vid Södersjukhusets akutklinik*. Stockholm: Södersjukhuset.
- Estrada, F. & Nilsson, A. (2004). Exposure to threatening and violent behaviour among single mothers – the significance of lifestyle, neighbourhood and welfare situation. *British Journal of Criminology*. Vol. 24, nr. 2.
- Flyghed, J. & Stenberg, S-Å. (1993). *Vräkt i laga ordning*. Stockholm: Konsumentverket.
- Häll, L. (2004). *Offer för våld och egendomsbrott 197–2002*. Rapport 104. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Lander, I. (2003). *Den flygande maran. En studie om åtta narkotika-brukande kvinnor i Stockholm*. Doktorsavhandling. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen.
- Lindgren, M. (2010). *Förekomst av våld, hot och trakasserier mot Försäkringskassans personal*. Stockholm: Stiftelsen Tryggare Sverige.
- Löfvenberg, S. & Melin, P. (1999). *Hemlösas utsatthet för brott. En pilotstudie på 25 hemlösa personer i Stockholm*. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen.
- Nilsson, A. & Tham, H. (1999). *Fångars levnadsförhållanden. Resultat från en levnadsnivåundersökning*. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen.
- Nordin, H. (2000). Förekomst i olika arbetsmiljöer. Menckel, E (red) i *Hot och våld i vård och omsorg. Fakta forskning och förebyggande arbete*. Stockholm: arbetslivsinstitutet.
- SÄPO (2009). *Otillåten påverkan mot medier*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Statens offentliga utredningar 2013

Kronologisk förteckning

1. Förändrad hantering av importmoms. Fi.
2. Patientlag. S.
3. Trängselskatt – delegation, sanktioner och utländska fordon. Fi.
4. Tillstånd och medling. Ju.
5. Djurhållning och miljön
– hantering av risker och möjligheter med stallgödsel. L.
6. Att förebygga och hantera finansiella kriser. Fi.
7. Skärpningar i vapenlagstiftningen. Ju.
8. Den svenska veteranpolitiken
Statligt bidrag till frivilliga organisationer som stödjer veteransoldater och anhöriga. Fö.
9. Riksbankens finansiella oberoende och balansräkning. Fi.
10. Rätta byggfelen snabbt!
– med effektivare förelägganden och försäkringar. S.
11. Kunskapsläget på Kärnavfallsområdet 2013. Slutförvarsansökan under prövning: kompletteringskrav och framtidsalternativ. M.
12. Goda affärer – en strategi för hållbar, offentlig upphandling. Fi.
13. Ungdomar utanför gymnasieskolan
– ett förtydligt ansvar för stat och kommun. U.
14. En översyn inom Sevesoområdet
– förslag till en förstärkt organisation för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Fö.
15. För framtidens hälsa –
en ny läkarutbildning. U.
16. Effektivare konkurrenstillsyn. N.
17. Brottmålsprocessen. Ju.
18. Regeringsbeslut av ett statsråd – SRÅ. Fö.
19. Mera glädje för pengarna. Ku.

Statens offentliga utredningar 2013

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Tillstånd och medling. [4]
Skärpningar i vapenlagstiftningen. [7]
Brottmålsprocessen. [17]

Försvarsdepartementet

Den svenska veteranpolitiken
Statligt bidrag till frivilliga organisationer
som stödjer veteransoldater och anhöriga.
[8]
En översyn inom Sevesoområdet
– förslag till en förstärkt organisation för
att förebygga och begränsa följderna av
allvarliga kemikalieolyckor. [14]
Regeringsbeslut av ett statsråd – SRÅ. [18]

Socialdepartementet

Patientlag. [2]
Rätta byggfelen snabbt!
– med effektivare förelägganden och
försäkringar. [10]

Finansdepartementet

Förändrad hantering av importmoms. [1]
Trängselskatt – delegation, sanktioner och
utländska fordon. [3]
Att förebygga och hantera finansiella kriser.
[6]
Riksbankens finansiella oberoende och
balansräkning. [9]
Goda affärer – en strategi för hållbar, offentlig
upphandling. [12]

Utbildningsdepartementet

Ungdomar utanför gymnasieskolan
– ett förtydligt ansvar för stat och
kommun. [13]
För framtidens hälsa – en ny läkarutbildning.
[15]

Landsbygdsdepartementet

Djurhållning och miljö
– hantering av risker och möjligheter med
stallgödsel. [5]

Miljödepartementet

Kunskapsläget på Kärnavfallsområdet 2013.
Slutförvarsansökan under prövning:
kompletteringskrav och framtidsalternativ.
[11]

Näringsdepartementet

Effektivare konkurrenstillsyn. [16]

Kulturdepartementet

Mera glädje för pengarna. [19]

Statens offentliga utredningar 2013

Kronologisk förteckning

1. Förändrad hantering av importmoms. Fi.
2. Patientlag. S.
3. Trängselskatt – delegation, sanktioner och utländska fordon. Fi.
4. Tillstånd och medling. Ju.
5. Djurhållning och miljön
– hantering av risker och möjligheter med stallgödsel. L.
6. Att förebygga och hantera finansiella kriser. Fi.
7. Skärpningar i vapenlagstiftningen. Ju.
8. Den svenska veteranpolitiken
Statligt bidrag till frivilliga organisationer som stödjer veteransoldater och anhöriga. Fö.
9. Riksbankens finansiella oberoende och balansräkning. Fi.
10. Rätta byggfelen snabbt!
– med effektivare förelägganden och försäkringar. S.
11. Kunskapsläget på Kärnavfallsområdet 2013. Slutförvarsansökan under prövning; kompletteringskrav och framtidsalternativ. M.
12. Goda affärer – en strategi för hållbar, offentlig upphandling. Fi.
13. Ungdomar utanför gymnasieskolan
– ett förtydligt ansvar för stat och kommun. U.
14. En översyn inom Sevesoområdet
– förslag till en förstärkt organisation för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Fö.
15. För framtidens hälsa – en ny läkarutbildning. U.
16. Effektivare konkurrenstillsyn. N.
17. Brottmålsprocessen. Ju.
18. Regeringsbeslut av ett statsråd – SRÅ. Fö.
19. Mera glädje för pengarna. Ku.

Statens offentliga utredningar 2013

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Tillstånd och medling. [4]
Skärpningar i vapenlagstiftningen. [7]
Brottmålsprocessen. [17]

Försvarsdepartementet

Den svenska veteranpolitiken
Statligt bidrag till frivilliga organisationer
som stödjer veteransoldater och anhöriga.
[8]
En översyn inom Sevesoområdet
– förslag till en förstärkt organisation för
att förebygga och begränsa följderna av
allvarliga kemikalieolyckor. [14]
Regeringsbeslut av ett statsråd – SRÅ. [18]

Socialdepartementet

Patientlag. [2]
Rätta byggfelen snabbt!
– med effektivare förelägganden och
försäkringar. [10]

Finansdepartementet

Förändrad hantering av importmoms. [1]
Trängselskatt – delegation, sanktioner och
utländska fordon. [3]
Att förebygga och hantera finansiella kriser.
[6]
Riksbankens finansiella oberoende och
balansräkning. [9]
Goda affärer – en strategi för hållbar, offentlig
upphandling. [12]

Utbildningsdepartementet

Ungdomar utanför gymnasieskolan
– ett förtydligt ansvar för stat och
kommun. [13]
För framtidens hälsa – en ny läkarutbildning.
[15]

Landsbygdsdepartementet

Djurhållning och miljön
– hantering av risker och möjligheter med
stallgödsel. [5]

Miljödepartementet

Kunskapsläget på Kärnavfallsområdet 2013.
Slutförvarsansökan under prövning;
kompletteringskrav och framtidsalternativ.
[11]

Näringsdepartementet

Effektivare konkurrenstillsyn. [16]

Kulturdepartementet

Mera glädje för pengarna. [19]